



საქართველოს
ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების
სამინისტრო

კითხვა-პასუხის ფურცელი

კითხვა-პასუხის ფურცელი



კითხვა-პასუხის ფურცელი

№	შენიშვნა	კომენტარი
1.	<p>„2023 წლის ოქტომბერი“ (გვ.1)</p> <p>დოკუმენტის თარიღი?</p> <p>ასევე, გარემოსდაცვითი ინფორმაციის პორტალზე სგმ-ის ანგარიშსა და სტრატეგიულ დოკუმენტზე რეკომენდაციების მიღების მიზნით დამატებითი განცხადება მითითებულია რომ გამოქვეყნდა 20.10.2023. ასევე დაგვიანებით ქვეყნდებოდა მინისტრის პირველი მოადგილის წერილები. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ აღნიშნული წერილები უკანა რიცხვით იყო გაფორმებული, რადგან ისინი გაცილებით უფრო გვიან გამოქვეყნდა აღნიშნულ პორტალზე, ვიდრე განცხადება ცვლილებების შესახებ გავრცელდა სააგენტოს და ცენტრის მიერ. სხვა მხრივ როგორ უნდა აიხსნას ის ფაქტი, რომ მინისტრის პირველი მოადგილის დამატებითი განცხადებები 25 ნოემბრამდე არ ყოფილა საიტზე ატვირთული, იხ.</p> <p>https://web.archive.org/web/20231125084618/https://ei.gov.ge/ka/info/ce31e2ef-816e-44dc-9171-dd06a8f52db4</p>	<p>2023 წლის ოქტომბერი არის თარიღი, როდესაც დასრულდა დოკუმენტის სამუშაო ვერსიაზე მუშაობა და წარედგინა სსიპ „გარემოს ეროვნულ სააგენტოს“ და სსიპ „დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრს“.</p> <p>დოკუმენტი გარემოს ეროვნული სააგენტოს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნდა 2023 წლის 20 ოქტომბერს (20.10.2023), ოფიციალურ წერილთან № 15/10219 ერთად. გამოქვეყნებულია ბმულზე: https://ei.gov.ge/ka/info/ce31e2ef-816e-44dc-9171-dd06a8f52db4</p> <p>დამატებითი განცხადების წარდგენის მოტივი იყო შეხვედრაზე ვირტუალურად დასასწრები ბმულის ცვლილება (ვებექსის პლატფორმიდან ზუმის პლატფორმაზე გადასვლა).</p> <p>საჯარო განხილვების დეტალების გამოქვეყნება დროულად კანონით განსაზღვრულ ვადებში მოხდა.</p>
2.	<p>„დანართი კ.“ (გვ.7)</p> <p>სივრცით ფაილებში არ არის შეტანილი რუკაზე მოყვანილი მონაცემები. სიმძლავრე? კაშხლის</p>	<p>სამინისტროს მიერ გარემოსთვის წარდგენილ პირველივე წერილში აიხსნა თუ რატომ არ მოხდა ყველა ობიექტის სივრცითი ფაილის წარდგენა.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	ადგილმდებარეობა? ძაღოვანი კვანძის? გადამცემი ხაზების? საიდუმლო რატომ არის?	ზოგიერთი ობიექტი რომელსაც გეგმა ითვალისწინებს არის სტრატეგიული მნიშვნელობის და ქვეყნის უსაფრთხოებისთვის მნიშვნელოვანი. შესაბამისად ვერ მოხდებოდა ამ ინფორმაციის სრული გასაჯაროება ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფიდან გამომდინარე.
3.	"CSA" (გვ.8) ორიგინალში როგორ ჟღერს?	ქართულად: კლიმატთან ოპტიმიზირებული სოფლის მეურნეობა ინგლისურად: Climate Smart Agriculture
4.	„KfW რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი“ (გვ.8) გერმანიის?	გერმანულად: KfW Entwicklungsbank (KfW Development Bank) ქართულად : გერმანიის რეკონსტრუქციის ბანკი
5.	„LULUCF“ (გვ.8) ორიგინალში?	ქართულად: მიწათსარგებლობა, მიწათსარგებლობაში ცვლილებება და სატყეო მეურნეობა. ინგლისურად: Land Use, Land-Use Change and Forestry (LULUCF)
6.	“ODA “ (გვ.9) ორიგინალში?	ქართულად: ოფიციალური დახმარება განვითარების მიზნით ინგლისურად: official development assistance
7.	“საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის ოფიციალურად დასამტკიცებლად საჭიროა შემდეგი თანმიმდევრული ეტაპების გავლა. ” (გვ.11) სკოპინგი?	საჭირო თანმიმდევრული ეტაპებია: სკოპინგის განცხადების წარდგენა, სკოპინგის დასკვნის მიღება და სგმ-ს შემუშავება შემდეგი პროცედურებით.



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>8.</p>	<p>“ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიერ საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სამუშაო ვერსიების მომზადება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით;” (გვ.11)</p> <p><i>რას ეფუძნება გარემოს მონაწილეობა? ინტერესების კონფლიქტი?</i></p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს შორის არ წარმოიშობა ინტერესთა კონფლიქტი, ვინაიდან დოკუმენტი ენერგეტიკის ნაწილთან ერთად შეიცავს მნიშვნელოვან კლიმატის ნაწილსაც. ამასთან, საქართველოს კანონით „ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ“ მუხლი 7(1) -ით განსაზღვრულია, რომ დოკუმენტის შემუშავება უნდა მოხდეს „საქართველოს მთავრობასთან, კომისიასთან და სხვა შესაბამის მხარეებთან თანამშრომლობით“.</p>
<p>9.</p>	<p>“სგმ-ის ანგარიში არის სტრატეგიული დოკუმენტების განხორციელებით გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე გამოწვეული უარყოფითი ზემოქმედებების ზოგადი ანალიზი;” (გვ.12)</p> <p><i>სად წერია რომ სგმ-ში აღნიშნულის განხილვა "ზოგადია"?</i></p>	<p>საქართველოს „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი: მუხლი 2 (ტერმინთა განმარტება).</p> <p>ქ) სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება (შემდგომ – სგმ) – ამ კოდექსით გათვალისწინებული სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელებით გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე შესაძლო ზემოქმედების შესწავლისა და ზოგადი პროგნოზირების პროცედურა. სგმ მოიცავს სკოპინგს, სგმ-ის ანგარიშის მომზადებას, საზოგადოების მონაწილეობას, უფლებამოსილ ადმინისტრაციულ ორგანოებთან კონსულტაციების გამართვას და მათგან მიღებული რეკომენდაციებისა და შეფასების შედეგების მხედველობაში მიღებას სტრატეგიული დოკუმენტის მიღებისას/დამტკიცებისას;</p>
<p>10.</p>	<p>“მასში აგრეთვე მოცემულია უარყოფითი ზემოქმედებების თავიდან აცილების, შერბილების ან მინიმუმამდე შემცირების ზოგადი რეკომენდაციები.” (გვ.12)</p> <p><i>სად წერია რომ სგმ-ს რეკომენდაციები "ზოგადია"?</i></p>	<p>საქართველოს „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ მუხლი 19. სგმ-ის მიზანი; სგმ-ის მიზანია:</p> <p>ა) გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე უარყოფითი ზემოქმედების მინიმუმამდე შემცირება;</p> <p>ბ) სტრატეგიული დოკუმენტის მომზადებისა და მიღების/დამტკიცების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის უზრუნველყოფა;</p> <p>გ) სტრატეგიულ დოკუმენტზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გარემოსდაცვითი და ადამიანის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ასპექტების გათვალისწინება;</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

		<p>დ) სტრატეგიულ დოკუმენტზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, საჭიროების შემთხვევაში, გარემოზე ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შეფასების პროცედურის განხორციელება.</p>
<p>11.</p>	<p>“გარდა ამისა, სგმ ცალკეული პროექტების ინიციატორებს მისცემს შესაძლებლობას, პროექტების დაგეგმვისა და განხორციელების დროს გაითვალისწინონ სგმ-ს რეკომენდაციები გარემოზე, ადამიანის ჯანმრთელობაზე, კულტურულ მემკვიდრეობასა და ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ პირობებზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად, შესარბილებლად ან შესამცირებლად.” (გვ.12)</p> <p><i>რეკომენდაციები თუ მოთხოვნები?</i></p>	<p>სგმ არის რეკომენდაციული ხასიათის დოკუმენტი. მოთხოვნები პროექტის განხორციელებაზე ნებართვის გაცემისთვის მოცემულია ცალკეული პროექტების გზებში.</p>
<p>12.</p>	<p>“პირიქით, სტრატეგიული შეფასების პროცესი თითოეულს ავსებს და ეხმარება. ყველა მათგანი კომპლექსური გარემოსდაცვითი შეფასების ინსტრუმენტების ნაკრების ნაწილს წარმოადგენს.” (გვ.13)</p> <p><i>საინტერესოა, კომპლექსური როგორ არის ინგლისურად?</i></p>	<p>ამონარიდი ინგლისური ვერსიიდან:</p> <p>It is also important to note that a strategic assessment is not a substitute for environmental impact assessment (EIA), environmental and social impact assessment (ESIA), or cumulative impact assessment (CIA) performed for individual projects or collections of projects. Rather, the strategic assessment process complements and informs each of these. They are all integral parts of a comprehensive environmental assessment toolbox.</p>
<p>13.</p>	<p>“წყარო: სტრატეგიული გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება. საქართველოს ენერჯეტიკის განვითარება, 2023. მომზადებულია მსოფლიო ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით.” (გვ.13)</p>	<p>„სტრატეგიული გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება“ მიზნობრივად განსხვავდება სგმ-ს გან. სგმ-ს მიზანი არის ენერჯეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში გაწერილი ღონისძიებების გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის შესწავლა და მავნე ზეგავლენის შემთხვევაში შესაბამის შემარბილებელ ღონისძიებებზე რეკომენდაციის გაცემა.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>ინტერნეტ წყარო? რატომ მოამზადა მსოფლიო ბანკმა ეს დოკუმენტი 2023 წელს, თუკი საქართველოს კანონმდებლობით იგივე თემაზე სგმ ტარდება? ეს დოკუმენტი მოხვედრილია სხვა სტრატეგიული დოკუმენტების ანალიზში? აფასებს ეს დოკუმენტი ან ის დოკუმენტი შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის ზემოქმედებას, რომლის ტექნიკურ შესწავლასაც მსოფლიო ბანკი აფინანსებს საქართველოსთვის სესხებით/ვალით?</p> <p>საერთოდ განიხილება თუ არა ენერგეტიკის სგმ მსოფლიო ბანკის მიერ მომზადებული 2005-იან წლებში? რას ამბობდა ის დოკუმენტი მზის და ქარის ენერჯიაზე საქართველოში? რატომ არ ვიხილავთ ამ დოკუმენტს, რათა ვნახოთ რამ იმუშავა და რამ არა? არ არის ეს სგმ-ის სტანდარტული ამოცანა ვისწავლოთ წარსულის გამოცდილებაზე, რასაც კოდექსიც მიგვითითებს?</p>	<p>მსოფლიო ბანკის დოკუმენტი კვლევითის სახის დოკუმენტია და არა პოლიტიკური, ის განსაზღვრავს განვითარების ხედვას და არა ღონისძიებებს, რომელიც ქვეყანამ უნდა განახორციელოს.</p> <p>2005 წელს შემუშავებული დოკუმენტის განხილვა თანამედროვე პოლიტიკაში ვერ მოხდება ვინაიდან შეიცვალა: კანონები, რომელიც ამ სფეროს არეგულირებდა, უკეთესად მოხდა პოტენციალის შესწავლა და თანამედროვე ტექნოლოგიების გათვალისწინება და ა.შ აქედან გამომდინარე 19 წლის წინ შემუშავებული დოკუმენტი წელს ვეღარ იქნება აქტუალური.</p>
<p>14.</p>	<p>“გარემოს ეროვნული სააგენტოსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ რეკომენდაციების მომზადება სგმ-ის პროცესის შედეგების საფუძველზე, რომლებიც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს სტრატეგიული დოკუმენტის მიღების დროს.” (გვ.14)</p> <p>როგორ მოხდება ეს პროცესი? სგმ-ის ანგარიშში იქნება გათვალისწინებული? მტკიცდება თუ არა სგმ სტრატეგიულ დოკუმენტებთან ერთად?</p>	<p>რეკომენდაციების გათვალისწინება მოხდა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიშში. სგმ ცალკე არ მტკიცდება. მტკიცდება სტრატეგიული დოკუმენტები.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>15.</p>	<p>“სტრატეგიულ დოკუმენტში გათვალისწინებული ღონისძიებების ალტერნატივების მოკლე აღწერა;” (გვ.14)</p> <p><i>რამდენია ეს "ალტერნატივები" მრავლობითში?</i></p>	<p>სტრატეგიულ დოკუმენტში გათვალისწინებული ღონისძიებების 2 ალტერნატივა წარმოდგენილია როგორც გეგმაში, ასევე სგმ-ში. ჯამში გვაქვს 4 სცენარი: NECP (გეგმის სცენარი), WEM სცენარი (სცენარი ღონისძიებების გარეშე) პირველი და მეორე ალტერნატიული სცენარები.</p>
<p>16.</p>	<p>“გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან ერთად, სკოპინგის განცხადება საქართველოს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნების (მუხლი 25) შესაბამისად განიხილა და ამ უწყებებმა 2023 წლის 9 და 21 თებერვალს (შესაბამისად) გამოსცეს სკოპინგის საკუთარი ოფიციალური დასკვნები.” (გვ.15)</p> <p><i>რომელ თებერვალს გამოცხადდა აუქციონი ეკონომიკის სამინისტრომ? 10 თებერვალს? დაელოდა თუ არა სგმ-ის პროცესის დასრულებას? რა შეიცვალა სკოპინგის შედეგად სტრატეგიულ დოკუმენტებში?</i></p>	<p>სგმ-ს პროცედურა არ არის დაკავშირებული აუქციონების გამოცხადებასთან. სტრატეგია განსაზღვრავს ქვეყნის ხედვას ენერგეტიკის და კლიმატის მიმართულებით. გვაძლევს პროექციებს და ამ პროექციებით განსაზღვრული სამიზნე მაჩვენებლის მისაღწევ ღონისძიებებს.</p> <p>შინაარსობრივად ეს საკითხები განსხვავდება ერთმანეთისგან, ვინაიდან გეგმა მიგვითითებს მინიმალურ საჭირო სიმძლავრეებზე ხოლო აუქციონების თემა წარმოადგენს სიმძლავრეებს, რომლებიც საჭიროა ქვეყნის ენერგეტიკის მდგრადი განვითარებისთვის.</p> <p>აუქციონში შესაძლოა გაიმარჯვოს უფრო დიდი სიმძლავრემ ვიდრე ეს გეგმაშია მოცემული, ამ შემთხვევაში მიიღწევა კიდევ უფრო მეტი მაჩვენებელი განახლებადი ენერჯების ათვისების მიმართულებით. გეგმის სცენარი კი არის მინიმალური სიმძლავრეები რომლებიც საჭირო იქნება სამიზნე მაჩვენებლის მისაღწევად.</p>
<p>17.</p>	<p>“6 საქართველოს ტერიტორიების ნაწილი, აფხაზეთი და ცხინვალის რეგიონი, ამჟამად დროებით ოკუპირებულია. შესაბამისად, ამ ტერიტორიებზე ენერგეტიკული, გარემოსდაცვითი და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხების, მათ შორის უმნიშვნელოვანეს ენჯურის ჰიდროელექტროსადგურისა და აფხაზეთში ელექტროენერჯის მოხმარების კონტროლს</p>	<p>მსგავსი ტერმინით აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მოხსენიების რეკომენდაცია მიღებული იყო ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროდან.</p>



	<p>საქართველოს ხელისუფლება დროებით ვერ უზრუნველყოფს. საქართველო გააგრძელებს თანამშრომლობას აფხაზეთის რეგიონის ენერგომომარაგების საკითხზე და ამავე დროს, საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარებითა და კონტაქტების საშუალებით, ეცდება ჯანსაღი ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი სარგებლის მთელი ქვეყნის მასშტაბით გავრცელებას.” (გვ.16)</p> <p>პოლიტიკურად არაკორექტული მოხსენიება აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის</p> <p>თუ "რეგიონები"?</p> <p>იგივე შენიშვნა</p>	
18.	<p>“ვინაიდან ოქმი „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების შესახებ“ საქართველოს პარლამენტის მიერ ჯერ არ არის რატიფიცირებული, კოდექსის შესაბამისი მუხლებიც არ ამოქმედებულა და საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის განხორციელების შესაძლო ზემოქმედების თაობაზე ტრანსსასაზღვრო კონსულტაციების ჩატარების აუცილებლობა ამ ეტაპზე არ არსებობს.” (გვ.17)</p> <p>შეფასება მოხდება თუ არა?</p>	<p>საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის განხორციელების შესაძლო ზემოქმედების თაობაზე არ მოხდება, ვინაიდან გარემოს ეროვნული სააგენტოს მხრიდან ეს აუცილებლობა ამ ეტაპზე არ განსაზღვრულა.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>19.</p>	<p>“სგმ ჩატარდა სკოპინგის კვლევის ანალიზისა და შედეგების საფუძველზე, უფლებამოსილი ორგანოების (გარემოს ეროვნული სააგენტო და ოკუპირებულ ტერიტორიებიდან ღვენილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს) მიერ სკოპინგის განცხადებაზე ინდივიდუალურად გაცემულ დასკვნებში წარმოდგენილი კომენტარების, რეკომენდაციებისა და მითითებების, აგრეთვე სკოპინგის განცხადების საჯარო განხილვებში ჩართული სხვა დაინტერესებული მხარეების კომენტარებისა და რეკომენდაციების გათვალისწინებით.” (გვ.17)</p> <p><i>დასკვნები სავალდებულოა შესასრულებლად.</i></p> <p><i>თუკი სგმ პროცედურა და კოდექსი აღმოჩნდა რომ თურმე არ ითხოვს კომენტარების გათვალისწინების საჯაროობას, მთავრობის 629-ე დადგენილება (და ასევე როგორც საუღეთესო პრაქტიკა პარლამენტისთვის), ითვალისწინებს აღნიშნულს, იხ. მუხლი 9. საჯარო კონსულტაცია "4. კონსულტაციების დასრულების შემდგომ მაკოორდინირებელი ორგანოს მიერ უნდა მომზადდეს შემაჯამებელი ანგარიში კონსულტაციის შედეგების შესახებ." და "5. საჯარო კონსულტაციების შემაჯამებელი ანგარიში თან უნდა ერთოდეს მთავრობისთვის დასამტკიცებლად წარმოდგენილ დოკუმენტაციას."</i></p>	<p>კომენტარებზე პასუხები სამინისტროს სურვილიდან გამომდინარე წარდგენილი იქნება გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის როგორც საჯარო განხილვაზე ითქვა.</p> <p>ასევე, როგორც არაერთხელ აღინიშნა დოკუმენტი არ მიდის 629 დადგენილებით. ის მიდის ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ კანონით. ამასთან, დოკუმენტი გადის სტრატეგიული გარემოსდაცვითის შეფასების პროცედურას, რომელიც კანონის დაცვით მიმდინარეობს. ასევე, გარემოს წარედგინა ყველა საჭირო დოკუმენტიც.</p>
<p>20.</p>	<p>“(დანართი ა).” (გვ.17)</p>	<p>დანართი გარემოს რეკომენდაციებთან ერთად აერთიანებს ყველა კომენტარს (მათ შორის, იმათაც რომელიც საზოგადოებამ წარუდგინა გარემოს ეროვნულ სააგენტოს და</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>დანართი ბ ალბათ. სად არის წარმოდგენილი საზოგადოების წინადადებები და მათი გათვალისწინების ცხრილი?</p>	<p>უკვე სააგენტოს გადაწყვეტილების შედეგად მოხდა მათი მოთხოვნის ცხრილში ასახვა).</p>
<p>21.</p>	<p>“ექსპერტებმა გამოიყენეს საპროექტო ტერიტორიების სივრცითი ფაილები იმ რისკების გამოსავლენად და შესაფასებლად, რომლებმაც გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით შესაძლოა რისკის ქვეშ დააყენონ ისეთ სენსიტიურ ტერიტორიები, როგორებიცაა: წყლის ობიექტები, ფრინველებისთვის მნიშვნელოვანი ტერიტორიები, არსებული და დაგეგმილი დაცული ტერიტორიები, კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტები, და სხვ.” (გვ.19)</p> <p><i>საზოგადოებას საიდუმლო მონაცემების მიზნით არ მიეწოდება ეს სივრცითი ფაილები, რომ ჩვენც შევაფასოთ. ასევე არ მოგვეწოდება არსებული ობიექტების მდებარეობა და მონაცემები (მაგ. მხოლოდ დაგეგმილი ჰესების და სხვა ობიექტების კოორდინატებია გაზიარებული). გაგვიზიარეთ აღნიშნული მონაცემები რომ საზოგადოებამ შეძლოს შეფასების ხარისხის შეფასება.</i></p>	<p>ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტების ზუსტი კოორდინატები კანონით განსაზღვრულია როგორც სახელმწიფო საიდუმლოება, შესაბამისად მათი კოორდინატების გაზიარება/გასაჯაროება ვერ მოხდებოდა.</p>
<p>22.</p>	<p>“ეს სცენარებია: ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარი , ინერციული (business as usual) სცენარი, პირველი ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად ქარის ენერჯის უპირატესი გამოყენების სცენარი და მეორე ალტერნატიული სცენარი -</p>	<p>მზის ენერჯია ჰესების ალტერნატივად (ალტერნატიულ სცენარად) ვერ განიხილება. მსგავსი კითხვა საჯარო განხილვაზეც დაისვა. მიზეზი კი ის არის, რომ კრიტიკულად მნიშვნელოვანი 430 მგვტ სიმძლავრე, რომელიც ქსელის რეგულირებისთვის აუცილებელია ვერ მიიღწევა მზის სადგურების გამო, განსაკუთრებით კი იმიტომ, რომ მზის გენერაცია განახლებადებს შორის ყველაზე არასტაბილურია.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად თბოელექტროსადგურების მშენებლობა.” (გვ.21)</p> <p>მზის ენერჯია ჰესების ალტერნატივად არ განიხილება?</p>	
<p>23. “2022 წელს საქართველოში ენერჯის განახლებადი წყაროებიდან მიღებული ელექტროენერჯის წილი 78%-ს შეადგენდა.” (გვ.24)</p> <p>ზემოთ ცხრილის მიხედვით ეს დაახლოებით 74%-ია. რომელია მართალი?</p>	<p>2022 წელს საქართველოში ენერჯის განახლებადი წყაროებიდან მიღებული ელექტროენერჯის წილი 78%-ს შეადგენდა. დაკორექტირდება.</p>
<p>24. “მიუხედავად იმისა, რომ ენერჯის გამომუშავებაში ენერჯის განახლებადი წყაროების, განსაკუთრებით ჰიდრო რესურსების, წილი დიდია, ენერჯის ყველა განახლებადი წყაროს წილი საქართველოში ენერჯის მთლიან გამომუშავებაში საკმაოდ მცირეა და 2019 წელს 18.77% შეადგინა.” (გვ.25)</p> <p>რა იგულისხმება?</p>	<p>განახლებადი ენერჯის წილი, ელექტროენერჯეტიკა და განახლებადი ენერჯის წილი ენერჯეტიკულ ბალანსში განსხვავებული ცნებებია. ელექტროენერჯიაში განახლებადი ენერჯიების მაღალი წილი (78%-2022 წლისთვის) გამომდინარეობს იქედან, რომ ქვეყანას გააჩნია დიდი ჰიდროგენერაცია. განახლებადი ენერჯის წილი ენერჯის საბოლოო მოხმარებაში 18,77% კი განპირობებულია იმით, რომ საქართველოში ხდება დიდი რაოდენობით არაგანახლებადი რესურსის (ბუნებრივი გაზი, ნავთობპროდუქტები) მოხმარება. ამასთან ეს რესურსი თითქმის სრულად იმპორტირებულია.</p>
<p>25. “ცხრილი 3. განახლებადი ენერჯის გამომუშავება (2021 წ.)” (გვ.26)</p> <p>მონაცემი: 140.5 არც ისე მცირეა ქართან შედარებით.</p>	<p>ცხრილში მოცემული მონაცემები დათვლილია როგორც მთლიან შიდა მიწოდებაში წარმოების წილი. 23.14% არის განახლებადების წარმოება.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>მონაცემი:23.14% საიდან ჩანს რისი 23.14 %-ია? რას ვაკეთებთ ამისთანას რომ ჩვენი ჰიდროს წვლილი ასე მცირედ გამოიყურება ჯამურ ბალანსში?</p>	
<p>26.</p>	<p>“წყარო: საქსტატი. საქართველოს ენერგეტიკული ბალანსი 2021 წ. ბოლო მონაცემები 2021 წლისათვის ხელმისაწვდომი გახდა 2022 წლის დეკემბერში. 2022 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2023 წლის დეკემბერში, ხოლო 2023 წლის მონაცემები - 2024 წლის დეკემბერში.” (გვ.26) უკვე 2023-ის დეკემბერია - გვაქვს ეს მონაცემები?</p>	<p>მონაცემები უკვე დაიდო საქსტატის ოფიციალურ ვებ გვერდზე. https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/821/sakartvelos-energetikuli-balansi-2022</p>
<p>27.</p>	<p>“გასათვალისწინებელია, რომ „არსებული ღონისძიებებით“ სცენარიტა და TIMES მოდელირების საფუძველზე, 20 წლიანი ექსპლუატაციის შემდეგ, ქარის ელექტროსადგურის (20.7 მგვტ) გამორთვა იგეგმება.” (გვ.26) სხვა არაფერი "გამოირთვება"?</p>	<p>საუბარია მხოლოდ ქარის ელექტროსადგურზე.</p>
<p>28.</p>	<p>“ცხრილი 4. ელექტროენერჯის წარმოების სიმძლავრის (მგვტ) პროგნოზები არსებული ღონისძიებებით და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარებში” (გვ.26) მონაცემი: 5 139, 3 992, 5 791, 4 284 ,6 775, 5 510 ბეგმა ამცირებს?</p>	<p>გეგმა გვამდევს მინიმალურ სიმძლავრეებს, რომელიც საჭირო იქნება მოთხოვნაზე რეაგირებისთვის.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>29.</p>	<p>„ცხრილი 5. ელექტროენერჯის ჯამური გენერაცია წყაროების მიხედვით (ყველა ენერგეტიკული რესურსის მიხედვით) [გვ.27] (გვ.27)</p> <p><i>ქვანახშირს არ ვიყენებთ საერთოთ? სკოლებს არ ვამარაგებთ ტყიბულის ქვანახშირით? ცემენტის ქარხნები რას იყენებენ?</i></p>	<p>ქვანახშირის სადგურების ექსპლუატაციიდან გამოყვანა, ასევე მისი მოხმარება საწვავი მიზნებისთვის აღარ მოხდება. ელ.ენერჯის გენერაცია აღარ გვაქვს 2018 წლიდან.</p>
<p>30.</p>	<p>„წყარო: ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა“ (გვ.27)</p> <p><i>ეს დოკუმენტი რა წყაროს იყენებს?</i></p>	<p>ელექტროენერჯის ჯამური გენერაციის პროექციები მოცემულია მოდელირების შედეგად.</p>
<p>31.</p>	<p>„2.2 სტრატეგიული დოკუმენტის დანიშნულება და შინაარსი“ (გვ.27)</p> <p><i>შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელი ნახსენები არ არის ამ აღწერაში. არ იგეგმება პროექტი?</i></p>	<p>საჯარო განხილვაზე განიმარტა, რომ შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტი არის წინასწარი შესწავლის ფაზაში და ეს შესწავლა, გარემოს დაცვის საკითხების გარდა, მოიცავს ბევრ სხვა კომპონენტს. შესწავლა ახორციელებს სსე-ის კონსულტანტი იტალიური კომპანია „ჩეზი“. რაც შეეხება პროექტის მარშრუტს, წინასწარი შესწავლის (და არა პროექტირების) ფაზაში ხდება მხოლოდ სხვადასხვა ალტერნატივების განხილვა, რომელიც შეეხება საქართველოსა და რუმინეთის სახმელეთო ტერიტორიებს და მათთან დამაკავშირებელი პროექტის საზღვაო ნაწილს. ამ ეტაპზე წინა-საპროექტო შესწავლა ჯერ დასრულებული არ არის და პროექტის მარშრუტიც არ არის განსაზღვრული.</p> <p>საპროექტო ტერიტორიაში მოხვედრილი კულტურული მემკვიდრეობა ჯერ აღრიცხული ვერ იქნება, რადგან არ არის შერჩეული პროექტის დაზუსტებული მარშრუტი. ხაზს გაუსვამ, რომ მარშრუტის შერჩევის შემდეგ ჩატარდება კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა როგორც ხმელეთზე, ისე წყალქვეშ და ეს მოხდება კვალიფიციური სპეციალისტების მიერ. ექპერტმა თავის შეკითხვაში ახსენა მსოფლიო ბანკის მიერ შემუშავებული ე.წ. 300-მეტრიანი დაცვის ზონა, რომელიც იცავს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს და იკითხა, იქნება თუ არა ეს</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

		<p>გათვალისწინებული. ამასთან დაკავშირებით, მოგახსენებთ, რომ მსოფლიო ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური ჩარჩო-ხელშეკრულებაში (World Bank Environmental and Social Framework) განსაზღვრული სტანდარტები, სადაც კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა წარმოდგენილია მე-8 კომპონენტით (ESS 8) და მასში ზოგადაა განხილული ის აუცილებელი აქტივობები და მიდგომები, რაც გამოყენებულ უნდა იქნას სამშენებლო პროექტების განხორციელებისას. თუმცა დაცვის ზონების შესახებ მასში არაფერია ნათქვამი. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ზონების საკითხები მოცემულია საქართველოს კანონში კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ და ის გამოყოფს ფიზიკური და ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის სხვადასხვა ფორმას, სადაც 300-მეტრიანი ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის ზონა აქვთ კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებს, 500-მეტრიანი - ეროვნული მნიშვნელობის ძეგლებს, ხოლო 1000 მეტრიანი - იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში (UNESCO World Heritage List) მყოფ ძეგლებს. რასაკვირველია წყალქვეშა კაბელის სახმელეთო ნაწილის მარშრუტის შერჩევისას, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი რეგულაციები გათვალისწინებული იქნება და კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებსა და ძეგლებს დაზიანების ან განადგურების საფრთხე არ დაემუქრებათ.</p>
32.	<p>„ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა 2030 წლისთვის მისაღწევ სამიზნე მაჩვენებლებს, რომელთა მიხედვით იმპორტირებული ელექტროენერჯის (რომელიც გულისხმობს იმპორტირებული ელექტროენერჯის და თბოგენერაციის ჯამს) წილი ელექტროენერჯის ჯამურ მოხმარებაში 30%-დან (2016-2019 წლების საშუალო) 15%-მდე (2030 წლის სამიზნე მაჩვენებელი) უნდა შემცირდეს.“ (გვ.29)</p> <p><i>მაღლა 13% რაღას ნიშნავს? იმპორტირებულ ნავთობპროდუქტებს არ ვთვლით?</i></p>	<p>გვ. 23-ზე მითითებულია შემდეგი ჩანაწერი: „საქართველოში ელექტროენერჯის მოხმარება მზარდი ტენდენციით ხასიათდება. ელექტროენერჯიაზე მოთხოვნის ძირითად ნაწილს ადგილობრივი გენერაციის ობიექტები - ჰიდრო (წელიწადში 70%-მდე) და თბოელექტროსადგურები (წელიწადში 20%-მდე) აკმაყოფილებენ, მოთხოვნის ადგილობრივი წარმოებით დაუბალანსებელი ნაწილი კი ელექტროენერჯის იმპორტით იფარება (წელიწადში საშუალოდ 13%).“ – 13% -იმპორტირებული ელექტროენერჯის წილი დაბალანსებისთვის.</p> <p>2016-2019 წლებისთვის 30% წარმოადგენს სამწლიან მაჩვენებელს, რომელსაც ახასიათებს ზრდის ტენდენცია, და რომლის შემცირებაც მიზანშეწონილია 15%-მდე 2030 წლისთვის.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>33.</p>	<p>„ჰიდროელექტროსადგურები - 667 მგვტ დადგმული სიმძლავრით (237 მგვტ მოდინებაზე მომუშავე ჰესები და 430 მგვტ სიმძლავრის მარეგულირებელი ჰესები), ქარის 30 ელექტროსადგურები 730 მგვტ დადგმული სიმძლავრით, მზის ელექტროსადგურები - 547 მგვტ დადგმული სიმძლავრით.“ (გვ.29)</p> <p><i>იგივე კითხვები</i></p>	<p>მოცემული სიმძლავრეები არ არის კონკრეტული ჰიდროელექტროსადგურების ჯამური სიმძლავრეები. ეს არის გენერაცია და სიმძლავრე თითოეული წყაროდან, რომელიც საჭირო იქნება გაზრდილი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად და ქსელის დასაბალანსებლად 2030 წლისთვის.</p>
<p>34.</p>	<p>„ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის მიხედვით, იგეგმება 2 ახალი კომბინირებული ციკლის თბოსადგურის აშენება 500 მგვტ ჯამური დადგმული სიმძლავრით.“ (გვ.30)</p> <p><i>რამდენს ვაშენებთ, 1-ს, 2-ს თუ 3-ს? რას ფიქრობს დოკუმენტი წიაღისეული საწვავის გამოყენების phase out ან phase down ან თუნდაც 'Transitioning away from fossil fuels', როგორც ამაზე COP28-ზე საუდის არაბეთიც კი დათანხმდა?</i></p>	<p>კომბინირებული თბოსადგურები იმუშავებენ სარეზერვო რეჟიმში და მათ არ ექნებათ მუდმივი დატვირთვა. ემისიების შემცირების მაჩვენებელი გამოთვლილია მათი გათვალისწინებით, ვინაიდან ქსელის სტაბილურობისთვის საჭიროებად მაინც რჩება თბოსიმძლავრეების არსებობა.</p>
<p>35.</p>	<p>„2023 წლის ივლისში, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ ევროკავშირის ენერგეტიკულ გაერთიანებას წარუდგინა სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა შემდგომი განხილვისა და რეკომენდაციებისთვის.“ (გვ.30)</p> <p><i>მივიღეთ პასუხი მათგან? "დაამტკიცეს"/"შეითანხმეს"/"მოიწონეს"??</i></p>	<p>ენერგეტიკული გაერთიანების მიერ გაიცა რეკომენდაციები, რომელიც განთავსებულია ენერგეტიკული გაერთიანების საიტზე:</p> <p>https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2023/12/29b.html</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

36.	<p>„2.3 სტრატეგიული დოკუმენტების გეოგრაფიული არეალი“ (გვ.30) <i>რუკაზე მაინც გვეჩვენებინა და მცირედ განგვხილა რა აირს დაგეგმილი და სად?</i></p>	<p>საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე განხორციელდება.</p> <p>სგმ-ს დოკუმენტში მოცემულია დონისძიებები თავისი განხორციელების არეალებით (ადგილმდებარეობებით).</p>
37.	<p>„საქართველოს 2020- 2030 წლების ენერგეტიკული სტრატეგია (2019 წ.), საქართველოს ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯის ეროვნული სამოქმედო გეგმები, 2019-2020 წწ.; საქართველოს გადამცემი ქსელის განვითარების ათწლიანი გეგმები (2021-2031 წწ.; 2022-2032 წწ, 2023-2033 წწ.); საქართველოს ბუნებრივი გაზის სატრანსპორტო ქსელის განვითარების ათწლიანი გეგმა 2019-2028 წწ.; საქართველოს კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა; საქართველოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის განახლებული დოკუმენტი (2021 წ.).“ (გვ.31) <i>რომელიმე ეს დოკუმენტი დაეჭვმდებარა სგმ-ს? რას ფიქრობს ამ საკითხზე ეს სგმ?</i></p> <p><i>რატომ არ არის მოხსენიებული არაერგეტიკული და არაკლიმატის სტრატეგიული დოკუმენტები, მაგალითად შემუშავების ეტაპზე მყოფი სივრცული განვითარების გეგმა ან მაგ. ტურიზმის სტრატეგია, ან დაცული ტერიტორიების</i></p>	<p>მოცემული დოკუმენტებისთვის არ ჩატარებულა სგმ. ამ სგმ-ს მიზანი არ არის განსაზღვროს რა ტიპის დოკუმენტი ექვემდებარება სგმ-ს. ექვემდებარება თუ არა დოკუმენტი სკოპინგს და სგმ-ს განისაზღვრება სკრინინგის ეტაპზე.</p> <p>აღნიშნული დოკუმენტები იმყოფება შემუშავების ეტაპზე.რადგან არ არსებობს მათი საბოლოო ვერსიები და შესაძლებელია მათში კიდევ მოხდეს მნიშვნელოვანი ცვლილებების შეტანა, არ იქნება გამართლებული დოკუმენტის საბოლოო ვერსიამი სხვა დოკუმენტების დაუსრულებელი ვერსიების განსაზღვრა.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	და სხვა კონსერვაციული ტერიტორიების კონცეფცია და ა.შ.?	
38.	<p>„3.2 წყალი“ (გვ.37)</p> <p>საქართველოში გარემოსდაცვითი ხარჯის პრაქტიკის შესახებ არ არის საუბარი ამ თავში.</p>	საკითხი არ არის გაშლილი საკანონმდებლო დონეზე, შესაბამისად მეთოდოლოგიის პრაქტიკულ სარგებლიანობის ანალიზი ვერ იქნებოდა დოკუმენტის შინაარსი. USAID - ის „საქართველოს მდინარეების გარემოსდაცვითი ხარჯის შეფასების მეთოდოლოგია“-ს მიხედვით „გარემოსდაცვითი ხარჯის მნიშვნელობა დამოკიდებულია დაინტერესებული მხარეების მიერ კონკრეტული მდინარის მიმართ განსაზღვრული და შეთანხმებული გარემოს მდგომარეობის ხარისხობრივ მიზნებზე.“ შესაბამისად ის ინდივიდუალურად განისაზღვრება დოკუმენტის მიღების შემდეგ.
39.	<p>„კლიმატის ცვლილებას ეხება ისეთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, როგორცაა საქართველოს კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა, რომელიც აყალიბებს საქართველოს პოლიტიკას კლიმატის ცვლილების შერბილების სფეროში და წარმოადგენს საქართველოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტის განხორციელების მთავარ ინსტრუმენტს.“ (გვ.62)</p> <p>შემდეგი 2 წლის გეგმის პროექტი არ არის მოხსენიებული?</p>	2023-2025 წლის გეგმა სგმ-ს შემუშავების ეტაპზე არ იყო დამტკიცებული, შესაბამისად მისი დოკუმენტში მოხსენიება ვერ მოხერხდებოდა.
40.	<p>„წინამდებარე სგმ-სთვის კულტურის სამინისტროსგან მიღებულ გეოსაინფორმაციო (GIS) მონაცემთა ბაზაში რეგისტრირებულია მემკვიდრეობის 21,014 ობიექტი.“ (გვ.72)</p> <p>როგორ შეიძლება მივიღოთ წვდომა ამ მონაცემთა ბაზაზე?</p>	მონაცემთა ბაზაზე წვდომის მიღება შეგიძლიათ კულტურის სამინისტროსთან მიმართებით.



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>41.</p>	<p>„საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა ბოლო წლებში გარკვეულწილად სტაბილური იყო და დაახლოებით 3.7 მილიონს შეადგენდა.“ (გვ.74)</p> <p><i>არა, არასტაბილურია და კლებულობს მნიშვნელოვნად. შემდეგ აღწერაზე აღმოვაჩენთ რომ კიდევ უფრო შემცირდა მკვიდრი მოსახლეობა და გაიზარდა იმიგრაცია.</i></p>	<p>ამ ჩანაწერის საფუძველია საქსტატის სტატისტიკური ინფორმაცია. სგშ- ცალკე ვერ განსაზღვრავს მოსახლეობის რაოდენობას და მის სტატისტიკურ სიზუსტეს. ამასთან საქსტატი წელს აკეთებს მოსახლეობის საყოველთაო აღრიცხვას, რომელიც ბოლოს 10 წლის წინ ჩატარდა.</p>
<p>42.</p>	<p>„დროთა განმავლობაში, ემისიების უფრო მაღალი ტრაექტორიების პირობებში, მოსალოდნელია სითბური ტალღების სიხშირის მნიშვნელოვნად ზრდა, რაც ადამიანის ჯანმრთელობას სეროზულ საფრთეს შეუქმნის. გარდა ამისა, თბილისი ურბანული სითბოს კუნძულის ეფექტის ზემოქმედებას განიცდის, რაც ქალაქელების ჯანმრთელობას საფრთხეს შეუქმნის, ვინაიდან მომდევნო ათწლეულებში ექსტრემალური მაღალი ტემპერატურების სიხშირის ზრდა არის მოსალოდნელი.“ (გვ.79)</p> <p><i>მარტო თბილისი?</i></p>	<p>კონკრეტულ მონაკვეთში საუბარია თბილისზე.</p>
<p>43.</p>	<p>„4.1.5.2 არაპირდაპირი და კუმულაციური ზემოქმედებები“ (გვ.104)</p> <p><i>სოციალური ზემოქმედებები არ არის მოსალოდნელი? ლანდშაფტზე ზემოქმედებები?</i></p>	<p>ლანდშაფტზე და გარემოზე სხვა სახის ზემოქმედება არის გზშ-ს ნაწილი.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>44.</p>	<p>„ამიტომ, სასურველია, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში ხაზგასმული იყოს მეთანის ჩაჭერისა და უტილიზაციის აუცილებლობა სხვა ნაგავსაყრელებზეც და წარმოდგენილი იყოს შერბილების დონისძიებების ხარჯ-ეფექტიანი ვარიანტები.“ (გვ.109)</p> <p><i>სასურველია თუ აუცილებელი მოთხოვნაა და სგმ-ის მეშვეობით გახდება გეგმის ნაწილი?</i></p>	<p>სგმ არის სარეკომენდაციო ხასიათის დოკუმენტი და არა კონკრეტული მოთხოვნების განმსაზღვრელი.</p>
<p>45.</p>	<p>„ამიტომ, სასურველია, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში წარმოდგენილი იყოს ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების რეციკლირების უფრო მნიშვნელოვანი დონისძიებები უფრო ფართო გეოგრაფიული არეალით.“ (გვ.109)</p> <p><i>ისევ, სასურველია თუ მოთხოვნილია და შევა?</i></p>	<p>სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება არის სარეკომენდაციო ხასიათის და მასზე დასკვნაც გაიცემა რეკომენდაციის ტიპით. ის არ აყენებს კონკრეტულ „მოთხოვნებს“ როგორც ეს გზმ-ს შემთხვევაში ხდება. გეგმაში მოცემულმა ცალკეულმა პროექტმა უნდა გაიაროს გზმ სადაც გარემოზე ზემოქმედება შეფასდება უფრო დაზუსტებულად და პროექტის განმხროციელებლებისთვისაც განისაზღვრება კონკრეტული პირობები.</p>
<p>46.</p>	<p>„4.1.10 კულტურული მემკვიდრეობა</p> <p>4.1.10.1 პირდაპირი ზემოქმედებები სოპინგის ეტაპზე დადგინდა, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებულ გეგმაში გათვალისწინებული დონისძიებები, რომლებიც დეკარბონიზაციას ეხება, კულტურულ მემკვიდრეობაზე პირდაპირ უარყოფით, არაპირდაპირ ან კუმულაციურ ზემოქმედებას არ მოახდენდა. შესაბამისად, სგმ-ს ანგარიშში</p>	<p>დეკარბონიზაციაში მოცემული დონისძიებები არ ახდენს კუმულაციურ ზეგავლენას გარემოზე, ვინაიდან ისინი მიმართულია სათბური აირების ემისიის შემცირებისკენ სხვადასხვა სფეროში.</p> <p>სგმ უნდა ითვალისწინებდეს (და ითვალისწინებს) იმ დოკუმენტის ზეგავლენის შეფასებას, რომელიც სტრატეგიულ დოკუმენტში არის შესული და ჯერ არ განხორციელებულა ან იმყოფება განხორციელების ადრეულ ეტაპზე. ჟინვალის ჰიდროელექტროსადგური ექსპლუატაციაში გასულ საუკუნეში შევიდა, აუზის შევსება 1985 წელს დასრულდა, შესაბამისად მისი გარემოზე ზეგავლენა ვერ გახდება დოკუმენტის მსჯელობის საგანი.</p>



<p>შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის.</p> <p>4.1.10.2 არაპირდაპირი და კუმულაციური ზემოქმედებები სკოპინგის ეტაპზე დადგინდა, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებულ გეგმაში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც დეკარბონიზაციას ეხება, კულტურულ მემკვიდრეობაზე პირდაპირ უარყოფით, არაპირდაპირ ან კუმულაციურ ზემოქმედებას არ მოახდენდა. შესაბამისად, სგმ-ს ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის.</p> <p>4.1.10.3 ზემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები სკოპინგის ეტაპზე დადგინდა, რომ ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებულ გეგმაში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც დეკარბონიზაციას ეხება, კულტურულ მემკვიდრეობაზე პირდაპირ უარყოფით, არაპირდაპირ ან კუმულაციურ ზემოქმედებას არ მოახდენდა. შესაბამისად, სგმ-ს ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის.“ (გვ.115)</p> <p><i>სამივე შემთხვევაში მიუღებელია ფრაზა "შესაბამისად, სგმ-ის ანგარიშში შესაბამისი ღონისძიებები განსაზღვრული არ არის." მაგალითისთვის უინვალის წყალსაცავში დაძირული ეკლესიებიც სკამარისია.</i></p>	
---	--



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>47.</p>	<p>„ელექტროენერჯის გამომუშავება მზის ელექტროსადგურებზე: 2030 წლისთვის იგეგმება 547 მგვტ ჯამური სიმძლავრის მზის ელექტროსადგურების განვითარება, მათ შორის:“ (გვ.119)</p> <p><i>ჩამოთვლილი სადგურების სიმძლავრე არ ემთხვევა ჯამურს და ბევრად ნაკლებია.</i></p>	<p>ერთის მხრივ გეგმაში, ღონისძიებების ნაწილში მოცემულია განახლებადი ენერჯების ათვისებისთვის საჭირო ელექტროსადგურები (RE-1, RE-2 და RE-3). მათი დადგმული სიმძლავრე გასხვავდება სამიზნე სიმძლავრისგან, რადგანაც სამიზნე არის ის რისი მიღწევაც მინიმუმალურად საჭიროა ენერჯიაზე მოთხოვნის შემცირებისთვის.</p> <p>ამასთან წარმოდგენილი პროექტების ჯამური სიმძლავრეები არ დაემთხვევა მოდელის მოცემულ რიცხვებს, ვინაიდან მოდელის რიცხვები არის მათემატიკური მოდელირების შედეგად განსაზღვრული სიმძლავრეები. ეს არ არის კონკრეტული ელექტროსადგურები, არამედ ზოგადი გენერაცია რომელიც სისტემას დასჭირდება.</p>
<p>48.</p>	<p>სტორი 1 - 20.03 მგვტ“ (გვ.119)</p> <p><i>კლიმატის გეგმაში სტორზე 33.6 წერია. რომელია სწორი? ჩამონათვალი არ ემთხვევა.</i></p>	<p>სტორი 1 გეგმაში წერია 20.03 მგვტ. იგივენაირად მის გზმ-ში: https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/31777 კლიმატის სამოქმედო გეგმის განახლებული ვერსიით სიმძლავრეები დაკორექტირდა ბოლო პერიოდში, როცა დოკუმენტები უკვე წარდგენილი იყო სგმ დასკვნის მისაღებად.</p>
<p>49.</p>	<p>„129 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2022 წლის 31 დეკემბრის სტატუს ანგარიში:“ (გვ.119)</p> <p><i>უფრო ზუსტად ვერ მიეთითება ინტერნეტ წყარო? ზოგად გვერდზე გადის და არა კონკრეტულ ანგარიშზე.</i></p> <p><i>თუკი ექსელის ფაილზეა საუბარი, მისი წაკითხვა თითქმის შეუძლებელია.</i></p>	<p>იხილეთ ბმული: https://mepa.gov.ge/Ge/Files/Download/53739 ანგარიში შესრულებულია ექსელის ფაილში, მონიტორინგის ანგარიში კეთდება ამ ფორმატში.</p>
<p>50.</p>	<p>„გარდა ამისა, ელექტროენერჯიაზე მზარდი მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით, 2030 წლისთვის დაგეგმილია 430 მგვტ სიმძლავრის მქონე წყალსაცავიანი ჰესის მშენებლობა. თუმცა, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნულ ინტეგრირებულ გეგმაში კონკრეტული პროექტი</p>	<p>როგორც ტექსტში განიმარტა ეს არის მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგური, რომლის სიმძლავრე საჭიროა რომ იყოს 430 მგვტ და გენერაცია 1500 გგვტ.სთ. ეს არ არის კონკრეტული პროექტის (ან რამდენიმე პროექტის) სიმძლავრე, განუსაზღვრელია თუ სად აშენდება ამ პარამეტრის მქონე ელექტროსადგური, ამ ჩანაწერით განიმარტება მხოლოდ საჭიროება და არა კონკრეტული პროექტი, რომელსაც თავის მხრივ აუცილებლად ჩაუტარდება სგმ.</p>



	<p>არ არის მითითებული, ვინაიდან მოცემული რიცხვი არის ქსელის გამართულად ოპერირებისთვის საჭირო რეგულირებადი სიმძლავრე 2030 წლისთვის. ელექტროენერჯის გამომუშავება მიკრო ელექტროსადგურებზე. ეს ღონისძიება ითვალისწინებს 2030 წლისთვის 200 მგვტ-მდე ჯამური სიმძლავრის მიკრო ელექტროსადგურებზე (500 კვტ-მდე).“ (გვ.120)</p> <p><i>რა ვქნათ, როგორ შევაფასოთ ის რაც მითითებული არ არის? მიგვითითონ თუ შეიძლება.</i></p> <p><i>სად აპირებენ 400 მცირე ჰესის განთავსებას და როგორი იქნება კუმულაციური ეფექტი?</i></p>	
<p>51.</p>	<p>„განახლებადი ენერჯის წყაროებზე მომუშავე ქარის, მზის, ჰიდრო და მიკროელექტროსადგურების პროექტები (RE-1, RE-2, RE-3, RE-4, RE-5) გამოიწვევენ მხოლოდ ხანმოკლე და ადგილობრივი მასშტაბის უარყოფით ზემოქმედებებს მშენებლობის დროს.“ (გვ.120)</p> <p><i>რამდენია მიკრო? მიკრო იგულისხმება მხოლოდ?</i></p>	<p>მოცემული ღონისძიებები ეხება ქარის ენერჯის წარმოების, მზის ენერჯის წარმოების და ჰიდროენერჯის წარმოების მიმდინარე ტექნიკურ და პროცედურულ მხარდაჭერას. მიკროელექტროსადგურების პროექტები მოცემულია RE-4 ღონისძიებაში და გულისხმობს მინიმუმ 200 მგვტ ჯამური სიმძლავრის მქონე ჰიდროელექტროსადგურების მხარდაჭერას. მათი რაოდენობა წინასწარ არ/ვერ იქნება განსაზღვრული.</p>
<p>52.</p>	<p>„მიზანი 1.5-ის (ენერჯის საბოლოო მოხმარებაში, განახლებადი ენერჯის წყაროებიდან მიღებული ენერჯის წილის გაზრდა (სამიზნე 27,4% 2030 წლისთვის)) ფარგლებში გათვალისწინებული ღონისძიებები, რომლებიც განახლებადი ენერჯის წყაროებზე მომუშავე ქარის, მზის, ჰიდრო და მიკროელექტროსადგურების განვითარებას (RE-1, RE-2, RE-3, RE-4) ეხება, სამშენებლო სამუშაოების დროს გამოიწვევენ</p>	<p>მოცემული ღონისძიებები ეხება განახლებადი ენერჯის წყაროებიდან მიკრო-გენერაციის მხარდაჭერას.</p> <p>აღწერა: 2030 წელს მინიმუმ 200 მგვტ ჯამური სიმძლავრის მქონე ელექტროენერჯის მიკრო-გენერაციის პოლიტიკური და საინვესტიციო მხარდაჭერა (500 კვტ-მდე).</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>მხოლოდ ხანმოკლე და ადგილობრივი მასშტაბის უარყოფით ზემოქმედებებს ატმოსფერული ჰაერის ხარისხზე.“ (გვ.124)</p> <p><i>რამდენია მიკრო? მარტო მიკროები იგულისხმება ეს განახლებადები?</i></p> <p><i>საოპერაციო?</i></p>	
<p>53.</p>	<p>„ქარის ტურბინების მუშაობით (RE-1) გამოწვეული ხმაურის შემცირება, რომელმაც, შესაძლოა, ხანგრძლივი უარყოფითი ზემოქმედება მოახდინოს მიმდებარე მოსახლეობაზე, შესაძლებელია შემდეგი ღონისძიებების განხორციელების გზით:“ (გვ.124)</p> <p><i>ეს უკვე საოპერაციო ზემოქმედებებია?</i></p>	<p>გარემოზე ზემოქმედება ექსპლუატაციის დროს.</p>
<p>54.</p>	<p>„სხვა ოპერატიული ზომების მიღება, როგორცაა ტურბინების დამით ან იმ დროს გამორთვა, როდესაც ხმაურის დონე ზედმეტად შემაწუხებელი იქნება.“ (გვ.124)</p> <p><i>რამდენად რეალისტურია ეს ან ამის გაკონტროლება?</i></p>	<p>აღნიშნული განხორციელებადია იმ შემხვევაში თუ ეს განისაზღვრება საკანონმდებლო დონეზე.</p>
<p>55.</p>	<p>„4.2.3.1 ჰირდაპირი ზემოქმედებები“ (გვ.125)</p> <p><i>აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს ეკოლოგიურ-ეკონომიკური ზემოქმედება</i></p>	<p>სგმ-ს მიზანს არ წარმოადგენს გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური ხარჯების და სარგებლის გაანგარიშება.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>მდინარეების ენერჯის კერძო სექტორებისთვის გადაცემის შედეგად, რაც გაანალიზებულია ნაშრომში https://greens.ge/storage/publications/June2023/fqQR0AVNbbTpCi3VdQ7B.pdf იგივეთ სურათი 4 და მსჯელობა 23-24 გვერდებზე. აპირებს თუ არა სგმ გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური ხარჯების და სარგებელის თუნდაც ზედაპირულად გაანგარიშებას?</p>	
<p>56.</p>	<p>„მდინარის ჩამონადენის შეცვლილი რეჟიმი სავარაუდოდ ზემოქმედებას მოახდენს ქვედა დინებაში წარმოდგენილ წყალმომხმარებლებზე.“ (გვ.127)</p> <p>მითუმეტეს აუცილებელია სგმ-ში ქვემოთ ციტირებულ ნაშრომში აღწერილი ეკონომიკური საჯარო სარგებლიანობის საკითხის დაყენება ასევე სოციალური კუთხითაც, იხ. https://greens.ge/storage/publications/June2023/fqQR0AVNbbTpCi3VdQ7B.pdf</p>	<p>საკითხი სოციალური კუთხით ისედაც დაყენებულია, თუმცა მისი ეკონომიკური კუთხით დაყენება არ არის მიზანშეწონილი. ჩამონადენის შეცვლილმა რეჟიმმა შეიძლება იმოქმედოს წყალმომხმარებლებზე წყლის ხარჯის, ხარისხის და ა.შ კუთხით, თუმცა ეკონომიკურ მდგომარეობაზე პირდაპირ ზეგავლენას არ მოახდენს.</p>
<p>57.</p>	<p>„მიწისქვეშა წყლებზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად, შესაძლებლობის შესაბამისად, უპირატესობა ჩაკეტილ სისტემებს (closed-loop systems) უნდა მიენიჭოს.“ (გვ.128)</p> <p>"მოთხოვნილია" თუ "რეკომენდებული" მხოლოდ?</p>	<p>სგმ არის რეკომენდაციული სახის დოკუმენტი, შესაბამისად მხოლოდ რეკომენდირებულია.</p>
<p>58.</p>	<p>„ეს მაჩვენებელი განახლებადი ენერჯის (ქარის, მზის და ჰიდრო) წილის 87%-მდე გაზრდით უნდა იქნეს მიღწეული.“ (გვ.128)</p>	<p>ნეტო აღრიცხვის სქემა უკვე დანერგილია. რაც შეეხება სგმ-ს მიერ მის მოთხოვნას ალოგიურია სტრატეგიული დოკუმენტის გარემოსდაცვითმა შეფასებამ მოითხოვოს ისეთი ეკონომიკურ-ენერგეტიკული პრაქტიკის დანერგვა როგორც არის ნეტო აღრიცხვა. ნეტო აღრიცხვის დანერგვას ჰქონდა თავისი წინაპირობა და იგივე</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>ნეტო აღრიცხვის თემაზე რატომ არ არის საუბარი, რომელიც პრაქტიკულად ვერ ფუნქციონირებს?</p> <p>ამ გზით გაცილებით უკეთესი შედეგების მიღწევა იქნებოდა შესაძლებელი პრაქტიკულად ზემოქმედების გარეშე. რეალური ნეტო აღრიცხვის დანერგვა უნდა იქნას სგმ-ს მიერ მოთხოვნილი. როგორც</p> <p>გვეუბნებიან ენერგეტიკოსები, გენერაციის და დისტრიბუციის განცალკევებამ ამ მხრივ პრობლემები შექმნა. ამ პრობლემაზე დოკუმენტში არ არის საუბარი.</p>	<p>კოდექსით არ დგება, რომ ნეტო აღრიცხვაში ჩართული მომხარებელი უნდა დაექვემდებაროს გზმ-ს.</p> <p>ელექტროენერჯის გენერაციის/დისტრიბუციის განცალკევება არის ე.წ „ანბანდლინგის“ პროცესი, რომელიც ეხება არამხოლოდ ნეტო აღრიცხვას.</p>
<p>59.</p>	<p>„წყლის ობიექტებზე დაგეგმილი/მშენებარე ჰესების კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება რთულია, ვინაიდან წყალაღების მონაცემები მდინარეთა აუზების მიხედვით უცნობია.“ (გვ.128)</p> <p>რატომ არის უცნობი, ეკონომიკის და გარემოს დაცვის და წყლის და ენერგეტიკის მარეგულირებელი ორგანოები არ იღებენ ამ მონაცემებს?</p> <p>არ მიაწოდეს კონსულტანტს? ამ ანალიზის და ამ მონაცემების გარეშე სგმ ვერ ჩაითვლება სრულფასოვნად შესრულებულად, რადგან კუმულაციური ზემოქმედების ანალიზი აუცილებელია შესასრულებლად.</p>	<p>წყალაღების მონაცემები კონკრეტული პროექტის გზმ-ს ნაწილია.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>60.</p>	<p>„არსებული და დაგეგმილ ჰესების პროექტების გათვალისწინებით, კუმულაციური ზემოქმედების სათანადოდ შესაფასებლად საჭიროა დამატებითი ანალიზის ჩატარება.“ (გვ.128)</p> <p><i>ვინ ჩაატარებს ამ ანალიზს, თუკი არც სგშ აკეთებს ამას და არც გზშ-ები, არც სააუზო გეგმები და მათი სგშ-ები?</i></p>	<p>ჰესების კუმულაციური ანალიზი არის ცალკე კვლევის საგანი რომელიც წესით გარემომ უნდა ჩაატაროს.</p>
<p>61.</p>	<p>„რუკებზე ქვემოთ წარმოდგენილია არსებული ჰესები მდინარეთა აუზების მიხედვით (ხობისწყლის, ჭოროხის, სუფსის, რიონის, ენგურის, მტკვრის, ალაზნის აუზები).“ (გვ.129)</p> <p><i>სხვა აუზები გვაქვს თუ დაფარულია მთელი საქართველო?</i></p>	<p>რუკაზე წარმოდგენილია ის აუზები რომლებიც დოკუმენტშია მოცემული, როგორც ძირითადი ჰესები.</p>
<p>62.</p>	<p>„ნახ. 34 . არსებული და დაგეგმილი ჰესები მდინარეთა შერჩეულ აუზებში“ (გვ.129)</p> <p><i>შეიპფაილები საჭიროა გამოქვეყნდეს როგორც არსებული ისე დაგეგმილი ჰესების, რათა საზოგადოებამ შეძლოს კუმულაციური ზემოქმედებების შესახებ მონაცემების მიღება და განახორციელოს საზოგადოების უფლება სათანადო ანალიზისა.</i></p> <p><i>თუნდაც შევცდებოდით ჰესების კაშხლების სიმაღლეების ან გენერაციის ვიზუალიზაციას და კუმულაციური ეფექტების ასე შეფასებას, რაც ქვემოთ</i></p>	<p>არსებული ჰესების შეიპფაილები, რომელზედაც უკვე გაცემულია ნებართვა და ექსპლუატაციაშია, ინფორმაცია უკვე გამოქვეყნებულია (მას შემდეგ რაც ეს განდა კანონით სავალდებულო).</p> <p>დაგეგმილი ჰესების ზუსტი შეიპფაილების გამოქვეყნება მოხდება მაშინ, როცა დაიწყება მათი გზშ-ს ეტაპი, სადაც ეს პროცედურა უკვე კანონით განსაზღვრული ვალდებულებაა.</p>



	<p>რუკებზე არ არის წარმოდგენილი. აუზის საზღვრების მოხაზვაც არ იქნებოდა ურიგო.</p> <p>იქნებ დაგვეთვალა, რამდენი თანხა აკლდება ბიუჯეტს მდინარის ენერჯის განკერძოებით? ვინ მდიდრდება საბოლოო ჯამში, უცხოური საჯარო საფინანსო ინსტიტუტები თუ საქართველოს ბიუჯეტი? ვინ აფინანსებს ამ პროექტებს? რამდენია დღეში შემოსავალი 100 „მიკრო“ ჰესისგან, რომლებიც დავთვალეთ რუკაზე?</p> <p>კლიმატის სამოქმედო გეგმაში მოთხოვნილია დაემატოს ქმედება „ჰიდროელექტროსადგურების ენერჯის ეკოლოგიურ-სოციალურ-ეკონომიკური სარგებელისა და ხარჯის და კუმულაციური ზემოქმედებების დიაგნოსტიკური კვლევა“ (სათანადო დასაბუთებები წარდგენილია გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წინაშე), ამავე წინადადებით და იმავე დასაბუთებებით შემოვდივართ წინადადებით რომ ჩაემატოს სათანადო ქმედება ამ სტრატეგიულ დოკუმენტებსა და სგმ-ს.</p>	
<p>63.</p>	<p>„პრევენციული ღონისძიებები“ (გვ.134)</p> <p>კლიმატის სამოქმედო გეგმაში მოთხოვნილია დაემატოს ქმედება "ჰიდროელექტროსადგურების ენერჯის ეკოლოგიურ-სოციალურ-ეკონომიკური სარგებელისა და ხარჯის და კუმულაციური ზემოქმედებების დიაგნოსტიკური კვლევა" (სათანადო დასაბუთებები წარდგენილია გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს</p>	<p>სგმ-ს დოკუმენტში საკითხები წარმოდგენილია წესების მიხედვით.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>წინაშე), ამავე წინადადებით და იმავე დასაბუთებებით შემოვდივართ წინადადებით რომ დაემატოს სათანადო ქმედება ამ სტრატეგიულ დოკუმენტებსა და სგშ-ს. თუკი არ შესრულდება აღნიშნული კვლევა, კლიმატის შემდეგ სამოქმედო გეგმაში შეჩერებულ იქნას ჰესების მხარდაჭერა.</p>	
<p>64.</p>	<p>„გარემოსდაცვითი ხარჯის შეფასების მეთოდოლოგიის დამტკიცება და მისი გამოყენების ხელშეწყობა.“ (გვ.134)</p> <p>როდის? რატომ არ არის მოხსენიებული ამავე კონსულტანტის მიერ იმავე დონორით დაფინანსებული მეთოდოლოგია და სახელმძღვანელო?</p>	<p>იხ. გვ 150, კერძოდ: „მიკრო ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობამდე საფუძვლიანი კვლევების ჩატარება ბიომრავალფეროვნებაზე შესაძლო ზემოქმედების შესაფასებლად „ჰიდროენერგეტიკული პროექტების გშმ-ის სახელმძღვანელო პრინციპების“ მიხედვით;“</p>
<p>65.</p>	<p>„ჰესების ოპერირების დროს მათ მიერ გაშვებული წყლის რაოდენობის გაზომვა უნდა იყოს სავალდებულო, ხოლო მონაცემები - საჯაროდ ხელმისაწვდომი.“ (გვ.135)</p> <p>ასევე აღებული და გამომუშავებული წყლის ხარჯები.</p>	<p>საქართველოს კანონით „წყლის შესახებ“ აღნიშნული ვალდებულება უკვე განსაზღვრულია, კერძოდ „მუხლი 41. წყალმოსარგებლის ვალდებულებანი“-ის მიხედვით წყალმოსარგებლე ვალდებულია დ) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით აწარმოოს წყალსარგებლობის აღრიცხვა; ამავე კანონის მუხლი 53-ის მიხედვით: 5. სამრეწველო მიზნით და ჰიდროენერგეტიკული საჭიროებისათვის წყლის ობიექტით სარგებლობის დროს დაცული უნდა იყოს შემდეგი პირობები: ა) წყალმოსარგებლენი, რომლებიც წყლის ობიექტით სამრეწველო მიზნით სარგებლობენ, ვალდებული არიან, დაიცვან ტექნოლოგიური ნორმები და წყალსარგებლობის წესები, მიიღონ ზომები წყლის ხარჯის შესამცირებლად და ჩამდინარე წყლების ჩამვების შესაწყვეტად წარმოების ტექნოლოგიისა და წყალმომარაგების სქემების სრულყოფის გზით (უწყლო ტექნოლოგიური პროცესების, ჰაერით გაცივების, ბრუნვითი წყალმომარაგებისა და სხვა ტექნოლოგიური ხერხების გამოყენებით);</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

		<p>ბ) მიწისქვეშა წყალი, რომელიც არ განეკუთვნება სასმელი ან სამკურნალო წყლების კატეგორიას, შეიძლება დადგენილი წესით გამოყენებულ იქნეს ტექნიკური წყალმომარაგებისათვის, მისი შემადგენლობიდან ქიმიური ელემენტების ამოსაღებად, თბოენერგიის მისაღებად და სხვა საწარმოო საჭიროებისათვის, წყლის რაციონალური გამოყენებისა და დაცვის მოთხოვნათა გათვალისწინებით;</p> <p>გ) წყლის ობიექტით ჰიდროენერგეტიკული საჭიროებისათვის სარგებლობა ხორციელდება წყლის კომპლექსური გამოყენების მოთხოვნათა დაცვით და სხვა დარგთა ინტერესების გათვალისწინებით;</p> <p>დ) ფიზიკური და იურიდიული პირები, რომლებიც ექსპლუატაციას უწევენ წყალსაცავების ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებს, ვალდებული არიან, უზრუნველყონ წყალსაცავის ავსებისა და დაცლის რეჟიმი, რომელიც დადგენილია წყალსაცავის მოქმედების ზონაში მყოფ წყლითა და მიწით მოსარგებლეთა ინტერესების გათვალისწინებით;</p> <p>ე) ენერგეტიკული დანიშნულების წყალსაცავების ექსპლუატაციის წესს თითოეული წყალსაცავისათვის, კასკადისათვის ან წყალსაცავების სისტემისათვის შეიმუშავენ და ამტკიცებენ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ბრძანებით „ენერგეტიკული დანიშნულების წყალსაცავების ექსპლუატაციის წესების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“;</p> <p>ვ) ამ პუნქტის დებულებები ვრცელდება აგრეთვე წყალსაცავებად გამოყენებული ტბებისა და წყლის სხვა ობიექტების ექსპლუატაციაზე.</p> <p>იხ.ბმული: https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33448?publication=27</p>
66.	<p>„მდინარეთა აუზების დონეზე წყლის რესურსების მართვის საკითხებში დარგთაშორისი კოორდინაციის უზრუნველყოფა ნებისმიერი წყალმოსარგებლისთვის წყლის შესაძლო დეფიციტის თავიდან ასაცილებლად.“ (გვ.135)</p>	<p>ამავე კანონის მუხლი 41-ის მიხედვით, წყალმოსარგებლე ასევე ვალდებულია: ბ) არ დაუშვას სხვა წყალმოსარგებლეთა უფლებების შელახვა და სამეურნეო და ბუნებრივი ობიექტებისათვის ზიანის მიყენება; თუ ეს მაინც მოხდა, წყალმოსარგებლე ვალდებულია, კანონით დადგენილი წესით აანაზღაუროს მიყენებული ზიანი;</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>რამდენად ითვალისწინებს აღნიშნულს უკვე შემუშავებული ან შემუშავების ეტაპზე მყოფი სააუზო გეგმები და მათი სგშ-ები (მათ შორის სადემონსტრაციო სგშ შემუშავებული სგშ-ის ავტორის "გეო"-ს მიერ)?</p>	<p>კანონის ავტორია: საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.</p>
<p>67.</p>	<p>“4.2.4.3 ზემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები.“ (გვ.136)</p> <p>მოყვანილია მხოლოდ სტანდარტული ჩამონათვალი ზოგადი ღონისძიებების რომელიც არავის არაფერს ავალდებულებს და იმავე დროს არ იყენებს შესაძლებლობას ინოვაციური ღონისძიებების შემოთავაზებისა, მაგალითად აგრისოლარი, ბიოსოლარი, სილვიკულტურა და მრავალი სხვა.</p>	<p>მოცემულია დოკუმენტი არის სტანდარტული საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად და მოცემულია ღონისძიებების ჩამონათვალი რომლებიც მორგებადია ყველა პროექტისთვის. ინდივიდუალური მიდგომებისთვის კონკრეტული პროექტების მიმართ არსებობს გზშ-ს დოკუმენტები.</p>
<p>68.</p>	<p>„უბნები „ნიგოზა“ (50 მგვტ) და „კასპი“ (54 მგვტ) ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია „კვერნაკს“ (GE0000046) ემთხვევა.“ (გვ.140)</p> <p>ასევე ძლიერი შეუქცევადი ზემოქმედება გვაქვს ფასკუნჯის სახეობაზე. სიტყვა ფასკუნჯი საერთოდ ნახსენები არ არის არც აქ და არც დოკუმენტში.</p>	<p>კანონი არ კრძალავს გენერაციის ობიექტების მშენებლობას ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიაზე. ამასთან გვსურს აღვნიშნოთ, „ნიგოზაზე“ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება უკვე გაცემულია „გარემოს ეროვნული სააგენტოს“ მიერ.</p>
<p>69.</p>	<p>მიზანშეწონილია, რომ ჰესების ყველა პროექტი დაექვემდებაროს სკრინინგს იმისათვის, რომ საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელი გახდეს სრული გზშ-ის ჩატარება.“ (გვ.142)</p>	<p>სგშ რეკომენდაციული ხასიათის დოკუმენტია სადაც განსაზღვრულია რეკომენდაციები. კანონმა უნდა განსაზღვროს აუცილებლობა და არა სამინისტრომ.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>"მიზანშეწონილია" არა, "უცილებელია" შესასრულებლად და მაშინ შეიძლება შესრულდეს კიდევ ეს მოთხოვნა. ისევ ვუბრუნდებით დისკუსიას, როგორია სტატუსი სგშ-სი, მტკიცდება იგი სტრატეგიულ დოკუმენტებთან ერთად თუ არა, რათა ვალდებულებები აღებული იქნას და არა რეკომენდირებული.</p>	
<p>70.</p>	<p>„შესაძლოა.“ (გვ.143)</p> <p>შესაძლოა თუ იქნება?</p>	<p>იქნება განსაზღვრავს რომ უცილებლად მოხდება, შესაძლებლობა განსაზღვრავს რისკის არსებობას.</p>
<p>71.</p>	<p>„შესაძლოა.“ (გვ.143)</p> <p>თუ მოახდენს? ვერ საზღვრავს ამას სგშ? საერთოდ, ზურმუხტის საიტებზე შესაბამისობის შეფასებას რატომ არ ახორციელებს ეს სგშ? ან რატომ არ ვითხოვთ შესაბამისი გზშ-ებისთვის?</p>	<p>შესაძლოა მოახდინოს ნიშნავს რომ არსებობს (%) პროცენტი ანუ ალბათობა.</p>
<p>72.</p>	<p>„ნახ. 38. RE-3 დონისძიებით გათვალისწინებული ჰესები, რომლებიც სამეგრელო 1 და სამეგრელო 2 ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიების ფარგლებში მდებარეობენ.“ (გვ.145)</p> <p>ახალი ჰესები 2008 წლის შემდეგ აშენებული არ მოდიან შემხებლობაში დაცულ და სხვა კონსერვაციულ ტერიტორიებთან? სწორედ ამის გასარკვევად გვჭირდება გამოქვეყნება შესაბამისი შეიპფაილების და გის მონაცემთა ბაზის.</p>	<p>2008 წელს კანონი არ არსებობდა, შესაბამისად ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობის პროცესში არ ყოფილა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცედურა. საქართველოს ჰიდროელექტროსადგურების (როგორც არსებულის ასე დაგეგმილის) ერთიანი ბაზის წარმოდგენა დოკუმენტის ფარგლებში სცდება მის მიზნებსა და ამოცანებს. სგშ ანგარიშში მოხდა მხოლოდ გეგმაში მოცემული ობიექტების ზეგავლენის შეფასება (როგორი მოთხოვნაც არსებობდა კანონის მიხედვით). ჰიდროელექტროსადგურების მდებარეობების ერთიანი მონაცემთა ბაზა და კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება არ არის დოკუმენტის თვითმიზანი დამუშავებამო დოკუმენტის შინაარსთან. ამასთან გარემოს ეროვნული სააგენტოს ვებ-გვერდზე განთავსებულია ჰიდროელექტროსადგურები თავისი კოორდინატებით და გარემოზე გაცემული გადაწყვეტილებებით.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

73.	<p>„როგორც წესი.“ (გვ.145)</p> <p><i>„როგორც წესი“ თუ უბრალოდ ახდენს?</i></p>	<p>როგორც წესი ნიშნავს, რომ მნიშვნელოვანი შემოქმედების მოხდენა არ არის გარდაუვალი განსაკუთრებით მაშინ თუ მოხდება შემარბილებელი ღონისძიებების გათვალისწინება პროექტის დაგეგმვის ეტაპზე.</p>
74.	<p>„წარმოდგენილი GIS მონაცემები.“ (გვ.145)</p> <p><i>არსებულები თუ მხოლოდ დაგეგმილები?</i></p>	<p>როგორც არსებული ასევე დაგეგმილი.</p>
75.	<p>„4.2.5.3 შემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები.“ (გვ.147)</p> <p><i>როგორია მოთხოვნები როდესაც დადასტურებულია ქსის შემოქმედებები ზურმუხტის ჰაბიტატებსა და სახეობებზე? რაიმე შეიცვალა პოლიტიკასა და გეგმაში/სტრატეგიულ დოკუმენტებში?</i></p>	<p>გენერაციის ობიექტების ზურმუხტის ქსელში მშენებლობა კანონით არ იკრძალება, თუმცა განსაზღვრულია კონკრეტული პირობები და დამატებითი მოთხოვნები, რომელიც კომპანიამ უნდა გაითვალისწინოს.</p> <p>როგორც არაერთხელ უკვე აღინიშნა, კონკრეტული შემოქმედება როგორც ზურმუხტის ქსელზე, ჰაბიტატებზე და ასევე სხვა ელემენტებზე დგინდება გზმ-ში. დოკუმენტში ასევე მკაფიოდ არის ნათქვამი, რომ სგშ-ს მიზანი და არც მოთხოვნა არ ყოფილა პროექტების მსგავსი სიღრმეებით წარმოდგენა. ნათელია, რომ კონკრეტული პირობების დაცვის გარეშე პროექტის მშენებლობის ნებართვა არ გაიცემა გარემოს მიერ.</p>
76.	<p>„(ნახ.42)“ (გვ.154)</p> <p><i>აღბათ ნახ. 41 იგულისხმება.</i></p>	<p>ტექნიკური საკითხი, გავითვალისწინებთ.</p>
77.	<p>„ნახ. 41. დაგეგმილი ჰესები რაჭის ეროვნულ პარკთან და ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიებთან.“ (გვ.155)</p> <p><i>ნახ. 40 აღბათ აღარ არის საჭირო, რადგან 41 გამოსახავს ყველაფერს.</i></p>	<p>ტექნიკური საკითხი, გავითვალისწინებთ.</p>



<p>78.</p>	<p>„კუმულაციური ზემოქმედებები.“ (გვ.155)</p> <p><i>კუმულაციური ზემოქმედების შესაფასებლად გვჭირდება არსებული ჰესების კოორდინატებიც და ყველა სხვა მაჩვენებლებიც (კაშხლის სიმაღლე, სიძლიერე, გარემოსდაცვითი ხარჯის პარამეტრები, თევზსავალის არსებობა და სხვა). აღნიშნული გასანალიზებელია, რადგან მთლიანობაში ენერგეტიკის სექტორი პირველად ექვემდებარება კანონმდებლობით მოთხოვნილ სგმ-ს.</i></p> <p><i>საერთოდ ვთხოვთ კონსულტანტს, განათავსოს შეკრებილი სივრცითი და სხვა მონაცემები ვებ-სერვისის მეშვეობით, მონაცემების ჩამოტვირთვის შესაძლებლობით, რათა საზოგადოებასაც მიეცეს ანალიზის შესაძლებლობა.</i></p>	<p>სგმ არ არის ჰიდროელექტროსადგურების კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების დოკუმენტი. ეს აფასებს გეგმით განსაზღვრულ ზემოქმედებებს და იძლევა რეკომენდაციებს მათ შერბილებასთან დაკავშირებით. შესაბამისად ელექტროსადგურების სივრცითი და სხვა მონაცემების შეკრება, განთავსება ან წარმოდგენა სცილდება ამ კონკრეტული სგმ-ს საქმიანობას.</p>
<p>79.</p>	<p>„განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მზის პანელების წარმოებაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვას მათი დამზადებისას ტოქსიკური მასალების გამოყენების შესამცირებლად ან აღმოსაფხვრელად, ხმარებიდან ამოღებული მზის პანელების განთავსების რეგულაციების გაუმჯობესებას, რეციკლირების უფრო ეფექტიანი და მდგრადი ტექნოლოგიების განვითარების წახალისებას, მიწის ნაცვლად მზის პანელების სახურავებზე და სხვა ურბანულ სივრცეებში დაყენებას.“ (გვ.165)</p> <p><i>საქართველომ უნდა იზრუნოს ასეთი მზის პანელების დანერგვაზე?</i></p>	<p>საქართველო გეგმის პოლიტიკით ხელს უწყობს მზის ენერჯის განვითარებას ქვეყანაში. კონკრეტული ღონისძიება, რომელიც ამ რეკომენდაციას ითვალისწინებს გეგმაში ამ ეტაპზე არ არის გაწერილი, თუმცა ტექნოლოგიების განვითარებასთან და ქვეყნის ეკონომიკურ პროგრესთან ერთად მოსალოდნელია, რომ მსგავსი პროექტები სამომავლოდ იქნება.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>აგროსოლარ, ეკოსოლარ, ბიოსოლარ, ვინისოლარის შესახებ ადრე აღინიშნა და აქაც კარგი იქნებოდა მიგვეთითებინა, რადგან მიწაზე სოლარის განვითარება დაიწყება და სათანადო პირობები უნდა წარვუდგინოთ დეველოპერებს.</p>	<p>კონკრეტული ღონისძიებები ამ ეტაპზე არ არსებობს, არც პირობებია განსაზღვრულია შესაბამისად.</p>
<p>80.</p>	<p>„სტრატეგიული გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება (SESA) – საქართველოს ენერგეტიკის განვითარება, 2023წ.“ (გვ.165)</p> <p>უაქლაციოდ ვერ ვენდობით გადაწყვეტებს თვით მსოფლიო ბანკის მხრიდანაც კი: საქართველოს ენერგეტიკის სგმ, მომზადებული მსოფლიო ბანკის დაკვეთით 2005-2007 წლებში არ აღმოჩნდა ბოლომდე მართებული, იხ. Georgia’s Power Sector: Strategic Environmental Assessment, Final Report, December 2007 - South East Europe Consultants, რომლის თანახმადაც საქართველოში შზისა და ქარის ენერჯის განვითარება გაუმართლებელია, ენერგოეფექტურობა კი საერთოდ არ არის განხილული (იხ. https://web.archive.org/web/20110408223026/http://bankwatch.org/documents/risky_deal_risky_business.pdf).</p>	<p>დოკუმენტი არ არის გადაწყვეტილება ან სამოქმედო გეგმა. ის არის სარეკომენდაციო და კვლევითი ხასიათის სისტემის მდგრადობის შესაფასებლად გაკეთებული შეფასება. კერძოდ მოცემულია ენერგეტიკის განვითარების სცენარების გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება და მისი შემარბილებელი ღონისძიებები. მოცემული ანგარიში ინტერნეტში საერთოდ არ ძებნება და მეორეც 2005-2007 წლებში მომზადებული ანგარიში ვერ იქნება თანამედროვე დოკუმენტის კვლევის საფუძველი და განხილული, მითუმეტეს თუ ის ავტორის მოსაზრებით არ აღნოჩნდა მართებულივე ვებარეჯის ბმულს გადავყავართ დოკუმენტზე“: Risky deal, risky business Khudoni hydropower plant, Georgia გაურკვეველია რა კავშირშია მოცემული დოკუმენტი ზემოხსენებულ კვლევასთან ან თვითონ სგმ-ს ანგარიშთან დაკავშირებულ შენიშვნებთან.</p>
<p>81.</p>	<p>„4.2.10 კულტურული მემკვიდრეობა.“ (გვ.166)</p> <p>ანუ სგმ იხილავს კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზემოქმედებებს და სკოპინგის ანგარიშში შეცდომა იყო დაშვებული შეფასებებში?</p>	<p>სკოპინგის დასკვნაში იყო მოცემული რომ უნდა მომხდარიყო კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზეგავლენის განხილვა. მეორეც საქართველოს გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი ითვალისწინებს, რომ სგმ- ანგარიშში მოხდეს ამ ზეგავლენის შეფასება.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>82.</p>	<p>„460 მგვტ სიმძლავრის მარეგულირებელი ჰესის პროექტის გამოკლებით, რომლის ადგილმდებარეობა არ არის დაზუსტებული.“ (გვ.166)</p> <p><i>მიუღებელია გასაიდუმლოება იმ ობიექტების, რომლებიც ყველამ კარგად ვიცით: ხულონი, ნამოხვანი, ნენსკრა.</i></p> <p><i>ნამოხვანის მიერ კულტურული მემკვიდრეობის ძრავალი ობიექტის შესაძლო დატბორვა და 2010 წლის გზმ-ში (თურქული კომპანია "ენკონ") კარგად არის დოკუმენტირებული და ალბათ ფაილები გააჩნია გარემოს დაცვის სგმ პასუხიმგებელ ორგანოს. შეიძლება გის ფაილების გამოთხოვაც. ხულონის კონფლიქტი სვანების თემთან კარგად დოკუმენტირებული უნდაა.</i></p>	<p>არ არის საუბარი გასაიდუმლოებაზე, უბრალოდ ამ ეტაპზე განუსაზღვრელია კონკრეტულად რომელი ობიექტი იქნება ეს. როცა დადგინდება კონკრეტულად რომელ პროექტში შეიძლება ამ სიმძლავრის მიღება ყველაფერი გახდება საჯარო როგორც ამას კანონი მოითხოვს.</p>
<p>83.</p>	<p>„ღონისძიება EE-24 „ (გვ.174)</p> <p><i>მოხვედრილია თუ არა სტრატეგიულ დოკუმენტებში მაღალი წნევის გაზსადენების მეთანის ემისიის შემცირების საკითხი? აღნიშნული საქმიანობა ერთერთი ყველაზე ეფექტური ღონისძიებაა მეთანის ემისიების შემცირების პოტენციალიტ საქართველოში.</i></p>	<p>მაღალი წნევის გაზსადენის მეთანის ემისია არ არის წარმოდგენილი როგორც ღონისძიება, შესაბამისად ის არ არის შესული სგმ-ში.</p>
<p>84.</p>	<p>„ძველი თბოელექტროსადგურების კომბინირებული ციკლის გაზის ტურბინის ტექნოლოგიით მომუშავე ახალი, უფრო ეფექტიანი თბოელექტროსადგურებით ჩანაცვლება (EE-21)“</p>	<p>ვინაიდან თბოელექტროსადგურების საჭიროება საქართველოს ენერგეტიკულ სისტემას ჯერ კიდევ გააჩნია. მათი უფრო ეფექტური სისტემებით ჩანაცვლება, რომელსაც ასევე გააჩნია მეთანის ჩაჭერის მექანიზმი უზრუნველყოფს ემისიების შემცირებას არსებულ ღონესთან შედარებით.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>(გვ.174)</p> <p>ვადიერებთ სათბურის გაზების ემისიის lock-in ეფექტს? აღნიშნული არ შეესაბამება კლიმატის 28-ე მხარეთა შეხვედრაზე მიღებულ გადაწყვეტილებების სულისკვეთებას და არასწორი მიმართულებით მიჰყავს ჩვენი ქვეყანა წიაღისეულის საწვავის გამოყენებისკენ და არა ამის საწინააღმდეგო მიმართულებით.</p>	
<p>85.</p>	<p>„ემისიების კონტროლის საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიების, მაგ., სკრუბერების, DeNOx-ის და დესულფურიზაციის სისტემების, გამოყენება კვამლიდან შესაბამისად NOx-ის და SO2-ის მოსაცილებლად;“ (გვ.175)</p> <p>ის ხომ ისედაც იგულისხმება ახალ სისტემებში? ანუ აღნიშნულის გათვალისწინება პირობად უნდა იყოს ჩადებული და არა შემარბილებელ ღონისძიებად.</p>	<p>შემარბილებელი ღონისძიება ნიშნავს ისეთი სახის ქმედებას, რომელიც სასურველია განხორციელდეს გარემოზე ნაკლები ზიანის მიყენების მიზნით.</p>
<p>86.</p>	<p>„პროექტი, სავარაუდოდ, ბიომრავალფეროვნებაზე მნიშვნელოვან პირდაპირ ზემოქმედებას არ მოახდენს. თუმცა, როგორც რუკიდან ჩანს, აღნიშნული ტერიტორია ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიებთან ახლოს მდებარეობს.“ (გვ.181)</p> <p>ეს ორი წინადადება ეწინააღმდეგება ერთმანეთს.</p>	<p>ზურმუხტის ქსელში ობიექტების მშენებლობა აკრძალული არ არის და მასზე ნებართვა გაიცემა შესაბამისი პირობების დაცვით. ეს არ ნიშნავს, რომ ზემოქმედება მაღალია. ამასთან პირდაპირი და არაპირდაპირი ზემოქმედება არ განისაზღვრება იმით, თუ ტერიტორიულად სად</p>
<p>87.</p>	<p>“4.4.11 სოციალურ-ეკონომიკური გარემო” (გვ.227)</p>	



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>ამდენად შეესაბამება საქართველოს ინტერესებს შავი ზღვის კაბელი და ხომ არ ხდება საქართველოს ინტერესების უგულვებელყოფა, მაგალითად რა წერია მემორანდუმში რომელსაც ხელი მოვაწერეთ, ან აქვს თუ არა ადგილი შემოქმედება ჩვენს დაცულ ტერიტორიებზე და კოლხეთის იუნესკოს ბუნებრივი მემკვიდრეობის საიტზე?</p> <p>კომპენსაციის სახით, ხომ არ გაიმართოს მოლაპარაკება აზერბაიჯანის მხარესთან გარეჯის კომპლექსის თაობაზე, როგორც საქართველოსთვის უმინიმუმადეს კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებზე და მის შეყვანაზე იუნესკოს კულტურული მემკვიდრეობის სიაში, თუნდაც ერთობლივი წინადადებით?</p>	<p>შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტი არის წინასწარი შესწავლის ფაზაში და ეს შესწავლა, გარემოს დაცვის საკითხების გარდა, მოიცავს ბევრ სხვა კომპონენტს.</p> <p>პროექტის მარშრუტს, წინასწარი შესწავლის (და არა პროექტირების) ფაზაში ხდება მხოლოდ სხვადასხვა ალტერნატივების განხილვა, რომელიც შეეხება საქართველოსა და რუმინეთის სახმელეთო ტერიტორიებს და მათთან დამაკავშირებელი პროექტის საზღვაო ნაწილს. ამ ეტაპზე წინა-საპროექტო შესწავლა ჯერ დასრულებული არ არის და პროექტის მარშრუტიც არ არის განსაზღვრული. ამდენად, პასუხის გაცემა კითხვაზე, მოხდება თუ არა ის კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, რთულია, რადგან ალტერნატივების კვლევა ჯერ არ დამთავრებულა, თუმცა ერთი-ერთი ალტერნატივა არ გამოირიცხავს კოლხეთის ეროვნული პარკის საზღვაო ნაწილში შესვლას.</p> <p>ევროკავშირთან და ენერგეტიკული გაერთიანების ხელმძღვრეულ მხარეებთან საქართველოს აქვს პოტენციური პროექტი შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელი. ამ ეტაპზე შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტი არის წინასწარი შესწავლის ფაზაში და ეს შესწავლა, გარემოს დაცვის საკითხების გარდა, მოიცავს ბევრ სხვა კომპონენტს. შესწავლა ახორციელებს სსე-ის კონსულტანტი იტალიური კომპანია „ჩეზი“. რაც შეეხება პროექტის მარშრუტს, წინასწარი შესწავლის (და არა პროექტირების) ფაზაში ხდება მხოლოდ სხვადასხვა ალტერნატივების განხილვა, რომელიც შეეხება საქართველოსა და რუმინეთის სახმელეთო ტერიტორიებს და მათთან დამაკავშირებელი პროექტის საზღვაო ნაწილს. ამ ეტაპზე წინა-საპროექტო შესწავლა ჯერ დასრულებული არ არის და პროექტის მარშრუტიც არ არის განსაზღვრული. ამდენად, პასუხის გაცემა კითხვაზე, მოხდება თუ არა ის კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, რთულია, რადგან ალტერნატივების კვლევა ჯერ არ დამთავრებულა, თუმცა ერთი-ერთი ალტერნატივა არ გამოირიცხავს კოლხეთის ეროვნული პარკის საზღვაო ნაწილში შესვლას. საპროექტო ტერიტორიაში მოხვედრილი კულტურული მემკვიდრეობა ჯერ აღრიცხული ვერ იქნება, რადგან არ არის შერჩეული პროექტის დაზუსტებული მარშრუტი. ხაზს გაუსვამ, რომ მარშრუტის შერჩევის შემდეგ ჩატარდება კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა როგორც ხმელეთზე, ისე წყალქვეშ და ეს მოხდება კვალიფიციური სპეციალისტების მიერ. ექპერტმა თავის შეკითხვაში ახსენა მსოფლიო ბანკის მიერ შემუშავებული ე.წ. 300-მეტრიანი დაცვის ზონა, რომელიც იცავს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს და იკითხა, იქნება თუ არა ეს გათვალისწინებული. ამასთან დაკავშირებით, მოგანსენებთ, რომ მსოფლიო ბანკის</p>
---	--



კითხვა-პასუხის ფურცელი

		<p>გარემოსდაცვითი და სოციალური ჩარჩო-ხელშეკრულებაში (World Bank Environmental and Social Framework) განსაზღვრული სტანდარტები, სადაც კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა წარმოდგენილია მე-8 კომპონენტით (ESS 8) და მასში ზოგადაა განხილული ის აუცილებელი აქტივობები და მიდგომები, რაც გამოყენებულ უნდა იქნას სამშენებლო პროექტების განხორციელებისას. თუმცა დაცვის ზონების შესახებ მასში არაფერია ნათქვამი. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ზონების საკითხები მოცემულია საქართველოს კანონში კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ და ის გამოყოფს ფიზიკური და ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის სხვადასხვა ფორმას, სადაც 300-მეტრიანი ლანდშაფტურ-ვიზუალური დაცვის ზონა აქვთ კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებს, 500-მეტრიანი - ეროვნული მნიშვნელობის ძეგლებს, ხოლო 1000 მეტრიანი - იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში (UNESCO World Heritage List) მყოფ ძეგლებს. რასაკვირველია წყალქვეშა კაბელის სახმელეთო ნაწილის მარშრუტის შერჩევასა, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი რეგულაციები გათვალისწინებული იქნება და კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებსა და ძეგლებს დაზიანების ან განადგურების საფრთხე არ დაემუქრებათ.</p>
<p>88.</p>	<p>“უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო ევროკავშირის სამშენებლო სტანდარტების მიღებას აპირებს, კერძოდ, დაგეგმილია გეოლოგიურ საფრთხეებთან პირდაპირ კავშირში მყოფი ევროკოდი 7-ის (გეოტექნიკური დაპროექტება) და ევროკოდი 8-ის (მიწისძვრებისადმი მდგრადი კონსტრუქციების დაპროექტება) მიღება.” (გვ.237)</p> <p><i>როდის ამოქმედდება აღნიშნული სტანდარტები?</i></p>	<p>2023 წლის 17 ოქტომბერს გაიცა საქართველოს მთავრობის დადგენილება №415, რომელიც ეხებოდა „საქართველოს სტანდარტების „ევროკოდი 4“, „ევროკოდი 5“ და „ევროკოდი 7“ მათი ცვლილებების, ნაწილებისა და მათი შესაბამისი ეროვნული დანართების (NA) საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქმედოდ დაშვების შესახებ“ იხ. ბმული: https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5943934?publication=0</p> <p>რაც შეეხება ევროკოდ-8 ის ჯერ არ არის მიღებული.</p>
<p>89.</p>	<p>“4.6 3.4.4 ენერგეტიკული სიღარიბის დაძლევის მიმართულება ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის ამ მიმართულების ღონისძიება მიზნად ისახავს შედარებით ღარიბი და მთიან რეგიონებში</p>	<p>ბიუჯეტზე ზეგავლენა არ ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული აუცილებლად აისახება მოწყვლადი მომხარებლების მდგომარეობაზე და სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერის მექანიზმებზე. ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობა მუდმივად განვითარებადი პროცესია.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>მცხოვრები შინამეურნეობების დახმარების მიმდინარე პროგრამების განხორციელებას. როგორც სკოპინგის, ასევე სგმ-ს ეტაპზე ამ ღონისძიების ძალიან მნიშვნელოვანი ან მნიშვნელოვანი შემოქმედებები გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე არ გამოვლენილა.” (გვ.238)</p> <p>ჰესების შემოსავლების გადინებას ბიუჯეტიდან არ ექნება ძლიერი შემოქმედება?</p>	
<p>90.</p>	<p>“4.8 შესაძლო ტრანსსასაზღვრო შემოქმედებები” (გვ.238)</p> <p>ტრანსსასაზღვრო შემოქმედებები შეფასებული არ არის, რაც მიუღებელია, რადგან შეფასება ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა გაკეთდეს, თუნდაც ზოგადი. ამასთან, ოფიციალურ პროცესს ვერ წამოვიწყებთ, მაგრამ ნებაყოფლობითი პროცესის წამოწყებაც შესაძლებელია. მაგალითად, საინტერესოა, ექნება ჩვენს ქვეყანაზე შემოქმედება თურქეთის ჰესებს?</p>	<p>სტრატეგიული დოკუმენტი არ მოიცავს ისეთ ღონისძიებებს, რომელსაც შეგავლენა შეიძლება ჰქონდეს ტრანსსასაზღვრო შეფასებაზე.</p>
<p>91.</p>	<p>“ცხრილი 13-ში წარმოდგენილია ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის განსახორციელებლად საჭირო მონიტორინგის ჩარჩო. “ (გვ.239)</p> <p>მონიტორინგის ჩარჩო არა, მონიტორინგის გეგმაა საჭირო.</p>	<p>შინაარსობრივად ორივე ერთი და იგივეა, განსხვავდება მხოლოდ ვორდინგი რაც არ უშლის პროცესის განხორციელების შინაარსს.</p>
<p>92.</p>	<p>“ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის (NECP) სცენარი. ეს</p>	<p>გეგმის სცენარის მიხედვით მოთხოვნაზე რეაგირებისთვის და ქსელის დასაბალანსებლად საჭიროა მინიმუმ 430 მგვტ ჰიდროელექტროსადგური. მოდელის</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>ალტერნატიული სცენარი ფულისხმობს 237 მგვტ საერთო დადგმული სიმძლავრის მოდინებაზე მომუშავე ჰიდროელექტროსადგურების, 430 მგვტ მარეგულირებადი ჰესების, 547 მგვტ მზის, 750 მგვტ ქარის და 500 მგვტ გაზზე მომუშავე თბოელექტროსადგურების აშენებას და გაშვებას 2030 წლისთვის. ეს სცენარი წარმოადგენს სტრატეგიული დოკუმენტით რეკომენდებულ ალტერნატიულ სცენარს ეროვნული ენერგეტიკული პოლიტიკით განსაზღვრული მიზნების მისაღწევად.“ (გვ.244)</p> <p><i>რადგან NECP-ს ვაშალებთ რეალურად მის ფარგლებში გვჭირდება ალტერნატივების განხილვა და არა მის ფარგლებს მიღმა. მაკუმულირებელ ჰესს არ ვაშენებთ 760 მეგავატის?</i></p>	<p>მიხედვით მოცემული სცენარები არის მინიმალური სიმძლავრეები რომელიც საჭირო იქნება გაზრდილი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. შესაბამისად გეგმის სცენარი არის მინიმალური სცენარი.</p> <p>ამასთან გეგმაში ჰიდრომაკუმულირებადი ელექტროსადგური განსაზღვრულია, როგორც სისტემისთვის ბალანსისთვის სამომავლოდ საჭირო, თუმცა ამ ეტაპზე არ არის განსაზღვრული კონკრეტული ღონისძიება ან სხვა რაიმე ღონისძიება. იგივე ეხება სხვა პროექტებსაც, რომელიც წარმოადგენს ენერგოსექტორის ხედვებს და არა კონკრეტულ ღონისძიებებს.</p> <p>ამასთან კითხვაში არის ტექნიკური შეცდომა, ენერგეტიკული უსაფრთხოების მეხუთე ღონისძიებაში ES-5: ჰიდრომაკუმულირებადი ელექტროსადგურების მშენებლობა ენერგოსისტემის მოქნილობისა და საიმედოობის ზრდისა და ცვალებადი განახლებადი ენერჯის წყაროების ქსელში ინტეგრაციის ხელშეწყობის მიზნით. ჰიდრომაკუმულირებადი სადგურის სიმძლავრე არის დაახლოებით 600 მეგავატი და არა 760.</p>
<p>93. “წარმოდგენილია ორივე ალტერნატივისათვის დამახასიათებელი სხვადასხვა საინჟინრო, ფინანსური, სოციალურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი საკითხი, უპირატესობები და გამოწვევები. სტრატეგიული დოკუმენტში წარმოდგენილი შეფასება ადგენს, რომ გაზზე მომუშავე თბოელექტროენერჯია საჭიროებს გაზის იმპორტს, რაც ეწინააღმდეგება ენერგეტიკული უსაფრთხოების ხელშეწყობის მიზანს.” (გვ.245)</p> <p><i>1 მაშინ მოვითხოვოთ რომ ამოღებულ იქნას ასეთი ქმედება.</i></p>	<p>სწორედ ეს არის ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ მეორე ალტერნატიული სცენარი (ისევე როგორც პირველი) NECP-ის სცენართან შედარებით წამგებიანია და ვერ მიიღწევა ქვეყნის ენერგოდამოუკიდებლობის და ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიზნები. გეგმის დასკვნით ნაწილში ეს კარგად არის შეფასებული.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>94.</p>	<p>სტუდენტების მიერ გაცემული ერთ-ერთი რეკომენდაცია ეხებოდა სკოპინგის სახელწოდებას, რომელიც უნდა ყოფილიყო სკოპინგის „ანგარიში“ და არა „განცხადება“. რა თქმა უნდა, უკვე განხილული დოკუმენტი ვერ შეიცვლებოდა, თუმცა საიტზე სკოპინგი ატვირთულია ისევ განცხადების სახელით და სგშ-ს დოკუმენტშიც ყველგან მოხსენიებულია, როგორც განცხადება და არა ანგარიში.</p> <p>სასარგებლო იქნებოდა გათვალისწინებულიყო სტუდენტების რეკომენდაცია და კოდექსში შესულიყო შესწორება, რომლითაც მოთხოვნილი იქნებოდა სგშ სკოპინგის ანგარიშის მომზადება, რაც მოითხოვება გზშ-ის შემთხვევაში.</p>	<p>საქართველოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ მუხლი 3. ტერმინთა განმარტება</p> <p>ტ) სკოპინგის ანგარიში – წინასწარი დოკუმენტი, რომელიც საქმიანობის განმახორციელებელმა ან/და კონსულტანტმა მოამზადა და რომლის საფუძველზედაც სააგენტო გასცემს სკოპინგის დასკვნას;</p> <p>უ) სკოპინგის განცხადება – წინასწარი დოკუმენტი, რომელიც დამგეგმავმა ორგანომ ან/და კონსულტანტმა მოამზადა და რომლის საფუძველზედაც სააგენტო და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო გასცემენ სკოპინგის დასკვნებს;</p> <p>შესაბამისად დოკუმენტი რომელიც სამინისტრომ წარუდგინა სააგენტოს არის სკოპინგის განცხადება.</p>
<p>95.</p>	<p>2023 წლის 13 იანვარს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრანტებმა მიმართეს, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს უფროსს, ქალბატონ თამარ ფიცხელაურს განცხადებით და წარუდგინეს საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სკოპინგის განცხადებასთან დაკავშირებული შენიშვნები და რეკომენდაციები. ერთ-ერთი რეკომენდაცია იყო: „7.1 გვ.8-ზე აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა მოხსენიებულია როგორც აფხაზეთის რეგიონი, დანარჩენ გვერდებზე კი რიგ შემთხვევაში მხოლოდ აფხაზეთი, მაშინ, როდესაც სწორი ფორმა იქნებოდა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა. ამასთან</p>	<p>ეს რეკომენდაცია გაცემული იყო საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროდან და წარმოადგენს ოფიციალურ ტერმინს როგორც ხდება აფხაზეთის მოხსენიება.</p>



	<p>საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის დოკუმენტში, რიგ შემთხვევებში მხოლოდ აფხაზეთის, ოკუპირებული აფხაზეთის რეგიონის და ოკუპირებული აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკად არის მოხსენებული. გამომდინარე საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის საკითხის მნიშვნელობიდან, მსგავსი პოლიტიკის დოკუმენტებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა ენიჭებოდეს და დაუშვებელია სახელის რამდენიმე ვარიანტით გამოყენება, მაშინ როდესაც მას იურიდიულად მხოლოდ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა ეწოდება. მხოლოდ ეს მიზეზიც საკმარისად მიგვაჩნია, რომ შეიცვალოს სამივე დოკუმენტი.“ აღსანიშნავია, სგმ-ს ანგარიშში არ იქნა გათვალისწინებული რეკომენდაცია და ისევ მოხსენიებულია, როგორც აფხაზეთის რეგიონი და ზოგიერთ შემთხვევაში, მხოლოდ „აფხაზეთი“.</p>	
96.	<p>შარშან, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტების მიერ გაცემული ერთ-ერთი შენიშვნა ეხებოდა სკოპინგის განცხადებას, სადაც შეტანილი იყო ძველი მონაცემები. ეს შენიშვნა ეხებოდა იმას, რომ 2030 წლისთვის ენერჯის მთლიან საბოლოო მოხმარებაში განახლებადი ენერჯის წილმა 27,4% უნდა შეადგინოს, რაც არ არის თანხვედრაში არსებულ მონაცემებთან. ეს შენიშვნა არ იყო გათვალისწინებული განხილვაში.</p>	<p>2022 წლისთვის განახლებადი ენერჯის წილი მთლიან საბოლოო ენერგომომხარებასი იყო 18,83%. სამიზნე მაჩვენებელი 27,4% მიიღწევა გეგმით მოცემული ღონისძიებების გათვალისწინების შემთხვევაში.</p>
97.		<p>დოკუმენტში შეტანილი ცვლილებები და კორექტირებები ეყრდნობა სკოპინგის დასკვნას, რომელიც გარემოს ეროვნული სააგენტოს მიერ გაიცა სხვა დაინტერესებული</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის, წინა წლის სტუდენტების მიერ, დოკუმენტზე სახელწოდებით „საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში“ წარდგენილი შენიშვნების და მათზე რეაგირების შესახებ რაიმე სახის ინფორმაცია დოკუმენტში არ არის ნახსენები.</p>	<p>უწყებების მიერ კომენტარების მიწოდებისა და განხილვის შედეგად. დოკუმენტის ფორმატი არანაირად არ ითვალისწინებს რომ სათითაოდ იყოს იდენტიფიცირებული და ჩამოთვლილი, თუ რომელი კომენტარის ავტორი ვინ იყო და როგორ მოხდა შენიშვნის გათვალისწინება.</p>
<p>98.</p>	<p>სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს სკოპინგის დასკვნით გათვალისწინებულ მოთხოვნათა ცხრილში, გაცემული იყო რეკომენდაცია რომ „უფრო მეტი აქცენტი უნდა გაკეთდეს განახლებადი ენერჯის გამოყენებასა და არსებული ჰესების რეაბილიტაციაზე. მაგალითად ქ.ზუგდიდის ახლოს მდებარეობს ცაიშის თერმული წყლის საბადო. რომლის გონივრულ გამოყენებასა და ჩართვას რეგიონის მდგრად განვითარებასა და ეკონომიკაში ინტეგრირებას დადებითი გავლენა ექნებოდა რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ხედვასა და სიღარიბის დაძლევაში. ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს თერმული წყლების საბადოები. ყველაზე მძლავრი, დეტალურად დაძიებული და საექსპლუატაციოდ მომზადებული არის ზუგდიდი-ცაიშის თერმული წყლის საბადო. დღეისათვის საბადოს საექსპლუატაციო მარაგები შეფასებულია 14 300მ3 ოდენობით დღე-ღამეში, 800-1000 C ტემპერატურით, რომელიც იღვრება</p>	<p>სგმ-ში მოცემულია იმ პროექტების განხილვა, რომელიც ენერგეტიკულ პოლიტიკის მიხედვით არის დაგეგმილი ან იმყოფება განხორციელების ეტაპზე. ხსენებულთან დაკავშირებით კონკრეტული პროექტი არ არსებობს, შესაბამისად დოკუმენტის მიზნებიდან გამომდინარე არარებული პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასება არ იქნებოდა რელევანტური და შესაძლებელი.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>ხევში. სათანადო ინფრასტრუქტურის მოწყობით შესაძლებელია ყველა საჯარო დაწესებულების გათბობა ზამთრის ცივ პერიოდში და გასათბობად საჭირო ენერგორესურსის დაზოგვა.“ სგმ-ში არ არის გათვალისწინებული ეს რეკომენდაცია.</p>	
<p>99.</p>	<p>2023 წლის 13 იანვარს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრანტებმა მიმართეს, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს უფროსს, ქალბატონ თამარ ფიცხელაურს, განცხადებით და წარუდგინეს საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სკოპინგის განცხადებასთან დაკავშირებული შენიშვნები და რეკომენდაციები. ერთ-ერთი რეკომენდაცია იყო: „სკოპინგის განცხადების საფუძვლიანად განხილვისთვის და ადეკვატური შენიშვნების და რეკომენდაციების მოწოდებისთვის გამოყოფილი დროის არასაკმარისი პერიოდი. სკოპინგის განცხადება და თანდართული დოკუმენტები („საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა“, „საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკა (პროექტი)“) ჯამში 658 გვერდია, შესაბამისად მათი ასეთ მოკლე დროში წაკითხვა და გაანალიზება ფაქტობრივად შეუძლებელია. დოკუმენტების მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ უკეთესი იქნება თუ მათზე შენიშვნების და მოსაზრებების მიღების ვადა გახანგრძლივდება. ამასთანავე უნდა ითქვას ისიც, რომ სკოპინგის ანგარიშის შესახებ მოსაზრებების</p>	<p>ვადები განსაზღვრულია საქართველოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მიხედვით“, დოკუმენტის პროცედურაც მიყვებოდა კანონით განსაზღვრულ ვადას, ეკონომიკის სამინისტროს არ გააჩნია კომპეტენცია დააწესოს კანონისგან განსხვავებული ვადები. მიუხედავად ამისა დოკუმენტების შემუშავების პროცესში ჩატარდა ღია საჯარო განხილვებიც დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით. ჯამში 12 საჯარო განხილვას ესწრებოდნენ არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები, კერძო ექსპერტები და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები. სამინისტრომ იგივე პრინციპით ჩაატარა სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის და სკოპინგის განცხადების განხილვაც.</p>



	<p>და მნიშვნების მიღების ვადა, შესაძლოა უკეთესი იყოს, თუ ყოველი დოკუმენტისთვის ერთი და იგივე არ იქნება (გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (ვერსია 2020.01.18)-ის მიხედვით 15 დღე) და ვადის განსაზღვრა მოხდება გარკვეული კრიტერიუმების მიხედვით, მაგალითად: დოკუმენტების გვერდების რაოდენობის, დოკუმენტების მნიშვნელობისა და საზოგადოების ინტერესების მიხედვით. უმჯობესი იქნება, თუ გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსშიც მოხდება კონკრეტული ცვლილების შეტანა. აღნიშნული რეკომენდაცია გათვალისწინებული არ არის და აღსანიშნავია ისიც, რომ დოკუმენტი, რომელსაც ახლა მიმოვიხილავთ, შეადგენს 1010 გვერდს. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია აღვნიშნოთ, რომ დოკუმენტის მნიშვნელობისა და მასზე საზოგადოებრივი ინტერესის მიხედვით, მოხდეს სათანადო ცვლილება კანონმდებლობაში, როგორც სკოპინგის, ასევე სგმ-ს ეტაპზე განსახილველი დოკუმენტაციის ვადებთან დაკავშირებით.</p>	
<p>100.</p>	<p>სგმ-ს ანგარიშში ნახსენებია არსებული ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და განახლება, მაგრამ არ არის დაზუსტებული თუ რომელი ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია იგეგმება, ასევე უმჯობესია რომ იყოს ნახსენები, კონკრეტულად რისი რეაბილიტაცია ესაჭიროება თითოეულ სადგურს</p>	<p>სგმ დოკუმენტი არ მოიაზრებს ცალკეული პროექტების დონეზე ჩადრმავებას და კონკრეტული სადგურების სარეაბილიტაციოდ საჭირო სამუშაოთა ჩამონათვალის გაკეთებას. ეს არის მესაკუთრის პრეროგატივა და დამოკიდებულია მის სურვილზე და საჭიროებებზე.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>და განხილული იყოს სამუშაოთა ჩამონათვალი და მათი გეგმა-გრაფიკი.</p>	
<p>101.</p>	<p>ცხრილი 2-ის საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიმართულება: აღნიშნული ნაწილი მიზნად ისახავს ენერჯის იმპორტზე დამოკიდებულების შემცირებას, რაც, ცალსახად, მნიშვნელოვანია ქვეყნის ენერგოდამოუკიდებლობისთვის. თუმცა, ნაცვლად განახლებადი რესურსების წილის გაზრდისა, რაც ემისიების შემცირებისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანია, დოკუმენტი განიხილავს ბუნებრივი აირის ადგილობრივი რესურსების ათვისებას, ქვანახშირის სექტორში შიდა ენერგეტიკული რესურსების გამოყენებას და დამატებით, ენერჯის ორივე ზემოაღნიშნულსა და ნავთობის სექტორში რესურსების რაციონალურ ათვისებას. დოკუმენტში მოცემულ ცხრილი 1-ში აღნიშნულია, რომ “ჩვეული პრაქტიკის მეშვეობით საქართველო ვერ შეასრულებს პარიზის შეთანხმების საფუძველზე ნაკისრ ვალდებულებას”. მეტიც, ცხრილში აღნიშნულია ისიც, რომ “საქართველოს მიერ ვალდებულებათა შესრულებისთვის აუცილებელია დამატებითი პრიორიტეტული და ინოვაციური ქმედებები ენერგეტიკის სფეროში”. წიაღისეული საწვავის რესურსების ათვისება კი აბსოლუტურად შეუსაბამოა ზემოაღნიშნულ მიზანთან და მკვეთრად შეუშლის ხელს მის აღსრულებას. მეტიც, ეს მიმართულება ეწინააღმდეგება</p>	<p>ადგილობრივი რესურსების რაციონალური ათვისება არის ენერგეტიკული უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი ამოცანა. აღნიშნული ღონისძიება მიმართულია იქითკენ, რომ იმ იმპორტირებული ბუნებრივი გაზის ნაწილი დაიფაროს ადგილობრივი წარმოებით, რომელიც საბოლოო მოხმარებაში არის. იგივე უნება სხვა საწვავ რესურსებსაც.</p> <p>აღნიშნული არ აისახება პარიზის შეთანხმებით აღებულ ვალდებულებებზე . ადგილობრივი წიაღისეული რესურსი ანაცვლებს იმპორტის იმ ნაწილს, რომელიც ჯერ კიდევ საჭიროა ენერჯის მომხარებლებისთვის.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	ევროკავშირის პრიორიტეტს დეკარბონიზაციის შესახებ	
102.	<p>რიგით მეორე შენიშვნა ეხება დოკუმენტის გამოქვეყნების თარიღს, რომელიც არის 20.10.2023-ში გამოქვეყნებული, ხოლო, საზოგადოების მხრიდან, შენიშვნების წარდგენის ვადა არის 18.12.2023-ში. აქედან გამომდინარე, ჩნდება საფუძვლიანი ეჭვი, 2 თვეში შესაძლებელია თუ არა, რომ დაინტერესებულმა საზოგადოებამ მოასწროს დოკუმენტების გაცნობა, წაკითხვა და შემდგომ შენიშვნების დაწერა.</p>	<p>თარიღები მითითებულია საქართველოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ მიხედვით. კანონით განისაზღვრება შესაბამისი ვადები და პროცესის მსვლელობის ეტაპები:</p> <p>კერძოდ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მუხლი 27. სგმ-ის ანგარიშის განხილვა და რეკომენდაციების გაცემა 4. დამგეგმავი ორგანო ამ მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად განსაზღვრულ ვადაში ატარებს სგმ-ის ანგარიშის საჯარო განხილვას სააგენტოსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მონაწილეობით. <u>საზოგადოებას უფლება აქვს, განცხადების ამ მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესით განთავსებიდან 40 დღის ვადაში, ამ კოდექსის 34-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი წესით სააგენტოსა და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს წარუდგინოს მოსაზრებები და შენიშვნები სგმ-ის ანგარიშსა და სტრატეგიული დოკუმენტის პროექტთან დაკავშირებით.</u> სააგენტო და საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო იხილავენ საზოგადოების მიერ წარმოდგენილ მოსაზრებებსა და შენიშვნებს და შესაბამისი საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში ითვალისწინებენ მათ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. <p>იხ.ბმული: https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981?publication=12</p>
103.	<p>მესამე სცენარი - „პირველი ალტერნატიული სცენარი - ქარის ენერჯის უპირატესი გამოყენება“</p>	



<p>სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების დოკუმენტის მტკიცებით, „ენერჯეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის დოკუმენტს დაემატა ალტერნატიული სცენარების თავი, რომელშიც წარმოდგენილია სამინისტროს მიერ შემოთავაზებული ალტერნატიული სცენარების განხილვა და დასაბუთება. ეს სცენარებია: ენერჯეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარი, ინერციული (business as usual) სცენარი, ჰირველი ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი 21 ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად, ქარის ენერჯის უპირატესი გამოყენების სცენარი და მეორე ალტერნატიული სცენარი - მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების ნაცვლად, თბოელექტროსადგურების მშენებლობა“.</p> <p>სინამდვილეში, NECP-ში გაანალიზდა მხოლოდ ორი სცენარი TIMES (The Integrated MARKALEFOM System) მოდელირების პროგრამის საშუალებით, რომელიც გამოიყენება გრძელვადიანი ენერჯეტიკული სცენარების შესადგენად: ენერჯეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სცენარი და ე.წ. ინერციული (business as usual) სცენარი. რაც შეეხება დანარჩენ ორ სცენარს NECP-ში წარმოდგენილია მხოლოდ თითო გვერდიანი აღწერა, თუ რატომ არის მიუღებელი აღნიშნული სცენარები. სამწუხაროდ არც სტრატეგიულ გარემოსდაცვით შეფასების დოკუმენტში და</p>	
--	--



	<p><u>არც NECP-ის სამუშაო ვერსიაში, დეტალური გათვლები გაკეთებული არ არის.</u></p>	
<p>104.</p>	<p>უპირატესი სცენარი - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის (NECP) სცენარი</p> <p>უპირატესად მიჩნეული ალტერნატიული სცენარი გულისხმობს 237 მგვტ საერთო დადგმული სიმძლავრის მოდინებაზე მომუშავე ჰიდროელექტროსადგურების, 430 მგვტ მარეგულირებელი ჰესების, 547 მგვტ მზის, 750 მგვტ ქარის და 500 მგვტ გაზზე მომუშავე თბოელექტროსადგურების აშენებას და გაშვებას 2030 წლისთვის. ეს სცენარი წარმოადგენს სტრატეგიული დოკუმენტით რეკომენდებულ ალტერნატიულ სცენარს ეროვნული ენერგეტიკული პოლიტიკით განსაზღვრული მიზნების მისაღწევად.</p> <p>ამ დონისძიებების გარდა, 2024-2025 წლების განახლებული კლიმატის სამოქმედო გეგმით დამატებით გათვალისწინებულია 200 მეგავატი სიმძლავრის ბატარეების ტექნოლოგიის დაყენება, რაც ამ სცენარით გამოირიცხა. ამასთან, გაუგებარია, დასაბუთების გარეშე, კვლავ ჰიდროელექტროსადგურებზე აქცენტის გაკეთება 2030 წლამდე, მითუმეტეს პრაქტიკულად გამოირიცხებულია 430 მეგავატის სიმძლავრის ნამახვანის აშენება 2030 წლამდე. კითხვებს ბაღებს</p>	<p>გეგმის სცენარი არ გამოირიცხავს არცერთ სხვა სტრატეგიულ გეგმას, მათ შორის არც კლიმატის სამოქმედო გეგმის სიმძლავრეებსაც. გეგმის შემუშავების პროცესში ინფორმაცია აღებული იყო იმ სამოქმედო გეგმიდან, რომელიც იმ ეტაპზე იყო ძალაში.</p> <p>ამასთან გეგმის სცენარი არის მინიმალური სცენარი, რომელიც საჭირო იქნება იმპორტზე დამოკიდებულების შესამცირებლად და სამიზნე მაჩვენებლების მისაღწევად.</p> <p>ალტერნატიულ სცენარებში მოცემულია გეგმის სცენარის 430 მგვტ-იანი მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურის ორი ალტერნატივა. სხვა სახის ცვლილებები დოკუმენტში არ ხდება, შესაბამისად ანალიზისთვის წარმოდგენილი ინფორმაცია საკმარისია სიტუაციური ანალიზისთვის.</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

	<p>ამდენი გენერაციის ობიექტის საჭიროების საკითხიც. ეს წინააღმდეგობრივი ჩანაწერები კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ NECP-ში აუცილებელია სათანადოდ განისაზღვროს და გაანალიზდეს ალტერნატიული სცენარები. ამასთან დაკავშირებით, სტრატეგიულ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშში უნდა გაკეთდეს მკაფიო ჩანაწერი და დოკუმენტი დაბრუნდეს გადასამუშავებლად.</p>	
<p>105.</p>	<p>დეკარბონიზაცია და მასთან დაკავსირებული პრობლემური საკითხები NECP-ის თანახმად, დეკარბონიზაციის მიმართულების ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია (მიზანი 1.5) ენერჯის საბოლოო მოხმარებაში, განახლებადი ენერჯის წყაროებიდან მიღებული ენერჯის წილის გაზრდა (სამიზნე 27,4% 2030 წლისთვის). დეკარბონიზაცია, სადაც ძირითადი აქცენტი უნდა გაკეთდეს სუფთა ინდუსტრიის განვითარების ხელშეწყობაზე, რაც გულისხმობს ქვანახშირის, გაზის და ნავთობის ჩანაცვლებას საწარმოო პროცესებში, ინდუსტრიების ტექნოლოგიურ გადაიარაღებას და კონკურენტუნარიანობის გაზრდას, ეს საკითხი სათანადოდ განხილულიც კი არ არის</p>	<p>განახლებადი ენერჯის წილის სამიზნე მაჩვენებლის მისაღწევად გეგმაში მოცემულია ღონისძიებები, რომელიც ითვალისწინებს როგორც განახლებადი ენერჯების პროექტების მშენებლობას, ასევე ენერჯოეფექტურობის გაზრდისკენ მიმართული ღონისძიებების განხორციელებასაც.</p> <p>სისტემის რეგულირებისთვის მოცემულია მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურის სიმძლავრე, რომელიც საჭირო პერიოდებში შეძლებს მოთხოვნაზე რეაგირებას და იმპორტის შემცირებას.</p> <p>განახლებადი ენერჯის სამიზნე მაჩვენებლის მიღწევაში გეგმის მიხედვით აქცენტი ქარის, მზის და ჰიდროენერჯის ათვისებაზე კეთდება. გეგმის მიხედვით განსაზღვრულია, რომ 2030 წლისთვის იმპორტის ჩასანაცვლებლად საჭიროა განახლებადი ენერჯია, კერძოდ: 547 მგვტ მზის, 750 ქარის და დამატებით 667 მგვტ ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა. ადგილობრივი წიაღისეული საწვავის საძიებო სამუშაოები კი ხელს შეუწყობს ენერჯეტიკული უსაფრთხოების ამარლებას და საწვავის იმპორტის მოცულობის შემცირებას.</p> <p>გეგმაში ასევე ნახსენებია ისიც, რომ საჭიროა დამატებითი 500 მგვტ სიმძლავრის მქონე მაღალი ეფექტურობის მქონე თბოელექტროსადგურები. ამასთან ეს სადგური ან სადგურები არ იმუშავებენ მულტი რეჟიმში და იქნება მხოლოდ სარეზერვო</p>



კითხვა-პასუხის ფურცელი

<p>ენერგოპოლიტიკისა და NECP-ს სამუშაო ვერსიებშიც.</p> <p>ევროკავშირის შემთხვევაში, განახლებადი ენერჯები მართლაც განიხილება ენერგოსაფრთხობის ამალღების ერთ-ერთ საკვანძო მიმართულებად, თუმცა ძირითადად აქცენტი კეთდება ქარის და მზის</p> <p>ენერჯებზე, ახალ ტექნოლოგიებზე, რითიც შესაძლებელია წიაღისეული საწვავის ჩანაცვლება იაფი</p> <p>ელექტროენერჯით, განსაკუთრებით ტრანსპორტსა და ინდუსტრიულ სექტორებში, ემისიების შემცირება ა.შ. ჩვენს შემთხვევაში კი, ამ მიმართულებით შეფასებაც კი არ არის გაკეთებული, როგორ</p> <p>უნდა ჩანაცვლოს მაგალითად, ჰიდროელექტროსადგურებმა იმპორტირებული ენერჯია, როდესაც დეფიციტურ პერიოდებში ჰესების კონტრიბუცია მინიმალურია. უფრო მეტიც, ენერგოპოლიტიკის დოკუმენტებში ბუნებრივი გაზის, ნავთობისა და ქვანახშირის პოტენციური რესურსების ძებნა-ძიებისა და რაციონალური ათვისების მაქსიმალური ხელშეწყობას ითვალისწინებს, რათა ენერჯიაზე მოთხოვნილება დაკმაყოფილდეს იმპორტირებული ენერჯიის ეტაპობრივი ჩანაცვლებით საკუთარი ენერჯეტიკული რესურსებით. NECP არათუ ემისიების შემცირებას, არამედ პირიქით, მის გაზრდას გეგმავს და ერთ-ერთ მიზნად, დამატებით 500 მეგავატი სიმძლავრის თბოელექტროსადგურის</p>	<p>სიმძლავრე, შესაბამისად ემისიების შემცირების პოლიტიკაზე ეს უარყოფითად არ აისახება.</p>
---	--



<p>მშენებლობა განსაზღვრა, რომელმაც სხვა სადგურების მსგავსად, უნდა იმუშაოს იმპორტირებულ ბუნებრივ აირზე. შესაბამისად, ეს აქტივობა ეწინააღმდეგება ენერგოპოლიტიკის გაცხადებულ მიზანს იმპორტირებულ საწვავზე დამოკიდებულების შემცირების თაობაზე, რომ აღარაფერი ვთქვათ ემისიების შემცირებაზე. შესაბამისად, გაუგებარია, რატომ კეთდება აქცენტი კიდევ უფრო მეტ წიაღისეულ საწვავის მოხმარებაზე ყოველგვარი ხარ-სარგებლიანობის ანალიზის გარეშე, მაშინ როდესაც არსებობს საფრთხე, რომ ეს ინვესტიციები შესაძლოა გადაიქცეს ე.წ. „Stranded“ აქტივებად. არ არის წარმოდგენილი არც გაზსაცავის სავარაუდო ტექნიკური და ფინანსური პარამეტრები, მათ შორის, ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზი და არაა განმარტებული გაზსაცავის ამ დრომდე არ აშენების მიზეზებიც.</p>	
--	--